#5 22

FOLKEHØGSKOLEN

TEMA: LES!

MYTEKNEKKING:
#LIKERÅLESE
side 14

NANSENSKOLEN:
LESEGLEDE
side 16

UTREDNING:
NY NOU LANDET
side 37

ÅRGANG 118 • UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

FOLKEHØGSKOLEN
UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:
Øyvind Krabberød
ok@folkehogskole.no
mob. 986 27 439

Send ros og ris til:
ok@folkehogskole.no

Redaksjonsråd:
Einar Opsvik, Dorte Birch, Angelina K. Christiansen og Eirin Høiseth

Kommer ut med 5 nr. pr. år
Frist for innlevering av stoff: Den 15. i måneden før utgivelse, som er 15. februar, april, juni, september og november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: **U Oslo (uoslo.no)**
Forsidefoto: **U Oslo / Midourney**
Trykkansvarlig: **Polinor**
Papir: Amber Graphic

Abonnement: 300 kr
Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,
1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Besøksadresse: Brugata 19, Oslo
tlf.: 22 47 43 00,
bankgiro: 8101.34.46466

fhf@folkehogskole.no
www.folkehøgskoleforbundet.no
www.frilyntfolkehogskole.no

Generalsekretær:
Angelina K. Christiansen
angelina@folkehogskole.no
tlf: 959 60 115

Leder:
Einar Opsvik
Bakkevegen 36, 6150 Ørsta
einar@folkehogskole.no
tlf: 971 76 112

Nestleder:
Kristin Smith
Ringerike folkehøgskole

Styremedlem:
Mariann Aaland
Buskerud folkehøgskole

Styremedlem:
Ronnie MAG Larsen
Follo folkehøgskole

Styremedlem:
Marianne Amundsen
Agder folkehøgskole

1. varamedlem:
Line Tirslaug
Trøndertun folkehøgskole

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Tlf.: 22 47 43 00
if@folkehogskole.no

Daglig leder:
Dorte Birch
dorte@folkehogskole.no
tlf: 913 52 372

Fagpressen F

NORDIC SWAN ECOLABEL
3041 0985

INNHOLD

03 *Leder, Øyvind Krabberød*
04 *Portrettet – Eivind Myklebust*
07 *Pedagogiske inspirasjonskilder – Halvard G. Forfang*
10 *Les skjønnlitteratur*
11 *Foto: Mer enn ord*
12 *Danmark: Rusregler Roskilde*
14 *Jo, kidza liker å lese*
16 *Nansenskolen: Litteratur og allmenndanning*
20 *Leseglede på Arbeiderbevegelsens fhs*
22 *I kamp for ytringsfriheten*
24 *Blikk fra kaikanten*
25 *Min sang*
25 *På hjertet*
26 *Menneskerettigheter og folkehøgskole*
28 *Spalte: Benedictes metode*
30 *Nestor: Livsvarig allmenndanning*
32 *Innspill fra Kristin Smith*
33 *Kokkens: Nina Monsen – Sunnhordaland*
34 *Bøker: Vigdis Hjort*
37 *Tonje Brenna mottok ny NOU*
38 *Kunst: Victor Lind – Haugar kunstmuseum*
40 *Folkehøgskole på Færøyene*
44 *Arbeidslivet: Pauser, Angelina K. Christiansen*
45 *Forbundslederen: Einar Opsvik*
46 *Folkehøgskoleforbundet*
46 *Nytt fra informasjonskontoret*
47 *Pedagogisk utvikling*
48 *Bistand og folkehøgskole – Brita Phuthi*
50 *Folkehøgskolerådet*
52 *Baksiden: Tekst/diktstafetten*

LEDER:

LES!

«Ungdom leser ikke bøker», sier flere forfattere og bibliotekarer. En undersøkelse rundt unge leseres vaner fra 2019 utført av Norstat viser at i løpet av et år leser 47 prosent av ungdom bare mellom 1 til 4 bøker, og at 27 prosent av ungdom leser ingen bøker.

Daglig leder i Foreningen les, Silje Tretvoll, mener tallene i undersøkelsen er bekymringsfulle. – Dette er en veldig viktig gruppe å nå. Jeg tror det vil være vanskelig å hanke dem inn igjen senere i livet, hvis man mister dem i den alderen de er i nå. Tretvoll mener det er veldig viktig at unge leser. Hun tror at det kan bidra til å utjevne sosiale forskjeller.

Litteraturen kan skape kulturelle fellesskap og felles referanserammer. Ved å lese bøker skaper man kritiske lesere, som kan skille mellom fakta og fiksjon.

Interessen for litteratur synker, og det gjør også leseferdighetene. Synkende bibliotekutlån blant ungdom støtter opp under bildet. Papirboken har så dårlige kår at fagleder i norsk barnebokinstitutt, Øystein Espen Bae, for noen måneder siden erklærte papirboken for så totalt uinteressant for ungdom at det var meningsløst å hegne om formatet.

I dette temanummeret om bøker og litteratur ønsker vi lesing og boka velkommen inn ved norske folkehøgskoler. Og det var rett og slett noen «gladmeldinger» om boksuksesser som ga oss drive til å bore litt i dette. På Svalbard folkehøgskole har Geir Ertzgaard fullt hus hjemme hos seg med en times valgfag i uka – litteratur og lesing. På Arbeiderbevegelsens folkehøgskole kan Benedicte Hambro melde at elevene faktisk leser en hel del. Vi har rapporter fra dem begge. Og flere meldinger om bokinteresserte elever har dryppet inn.

Litteratur var en selvfølgelig del av hverdagen i folkehøgskolen fra starten i 1864 og langt inn i det tyvende århundre. Nå har kanskje videregående tatt seg av mye av allmenndanningen, men vi er bekymret for at bøker og litteratur gjemmes bort ved mange folkehøgskoler i dag, og bibliotekene er i stor grad lagt ned, eller dyttet ned i «kjelleren».

Nå skal det sies at det vel ikke nødvendigvis er den fysiske boka som er det avgjørende. Lydbøker, sangtekster, hiphop, nettutgaver – ja det kan være mange veier inn i språkets verden.

Men glem ikke de impulsene som finnes i litteraturen. Blikket mot livets største spørsmål – som elevene skal møte i sin danningsreise gjennom et folkehøgskoleår er avgjørende.

Vi tror på et løft for boka, for litteraturen ved norske folkehøgskoler. Nå håper vi dette temanummeret kan inspirere til dette.

Lykke til!

Øyvind Krabberød

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder.
Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt.
Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet.
Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen.
Magasinet redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

MAGASINREDAKTØR EIVIND MYKLEBUST:

Ringenes herre var i stor grad..

..inngangsporten til..

Foto: Øyvind Krabberød

..til leseinteressa

Av Einar Opsvik

På veg mellom ein hektisk kvardag som mellombels redaktør for Klassekampen sitt «Bokmagasin» og rolla som småbarnsfar, møter vi Eivind Myklebust ein haustettermiddag i hovudstaden. Han har gjort si interesse for litteratur og bokmeldingar til levebrød, og vi er ute etter å finne motivasjonen og drivkrafta bak rekka av reflekterte kommentarar og essay om bøker og forfattarar.

Vi presenterer vår uro for dei tendensar vi ser i ungdomsgruppa og dei elevane vi møter på våre skular. Det blir forska på ungdommen sine lesevanar, og det er tydleg at interessa for å lese bøker er minkande. Kva har dette å bety, og kva kan ev. stimulere til auka leselyst?

Du er ein ung mann, men har enda opp med ein profilert og utfordrande jobb. Kva var utgangspunktet for di litteraturinteresse?

Å ha kameratar som var interessert i lesing var heilt avgjerande. I mi ungdomstid var spesielt fantasy-litteratur tiltrekkande. «Ringenes herre» var i stor grad inngangsporten til leseinteressa. Det var såpass fengande at bøkene mang ein gong vart lest i skjul bak KRL-boka i timane på ungdomsskulen. Medan mange av mine kameratar reiste ut av bygda for å studere eller vere i militæret, var eg i sivilteneste og vart verande i Ørsta utan for mange kameratar. Lesing vart i den perioden ein kjærkomen aktivitet, noko som i neste omgang gav meg motivasjon for å studere litteratur. Det dreier seg ikkje berre om litteratur, men også ei breiare humanistisk interesse. Her er ein samanheng.

Kva er drivkrafta i vaksen alder for å halde fram med dette?

Eg tok mastergrad i litteraturvitskap i Oslo, og skreiv brorparten av masteroppgåva i Paris, og deretter må ein ha noko å leve av. Eit liv som bokmeldar og freelanceskribent er spennande, og tilknytinga til Klassekampen gav gode muligheiter. Jobben blir etter kvart eit slags fokus på omsorg for litteraturen. Mange av dei bøkene som kjem ut treng å bli diskutert, pakka ut, opna opp og bli vurdert på ein kritisk måte.

Myklebust har i haust m.a. intervjua Kjartan Fløgstad. Det kan sjå ut som bokmagasin-redaktøren sine interesser for litteratur og samfunnsspørsmål finn ein arena i bilaget til Klassekampen.

Den politiserte litteraturen frå 70-talet har ord på seg for å vere flat og dårleg. Fløgstad stod på utsida av dette då hans bøker ofte er kritiske tilnærmingar til samfunnsspørsmål med ein kombinasjon av fakta og fiksjon. Han nyttar historiekunnskap og fabuleringar som litterære verkemiddel, og lar faktiske og fiktive personar møte kvarandre i teksten. Han brukar fiksjonen for å engasjere lesaren i historieskriving, men også i politiske spørsmål. Dette er eit godt døme på ein forfattar som er djupt engasjert i politiske og samfunnsrealterte tema, og som nyttar litteraturen som ein del av det offentlege ordskiftet.

Det blir diskutert mykje kva som skjer med oss, når vi i stadig større grad les på skjerm. Er lesing i papirformat på vikande front?

I mi rolle må eg lese mykje, og noko av det blir gjort på skjerm. Det blir ikkje det same som å ha ei papirbok i hendene. Ein skrollar lett fort nedover sidene og lesinga blir meir overflatisk. Det er vanskeleg å skumlese skjønnlitteratur, og ofte må eg printe ut eit bokmanus som vi mottar digitalt. Lydbøker tar og over noko av dette. Eg brukar lydbøker mykje sjølv, men det er ein eigen dimensjon å lese ei papirbok, - og ha høve til å notere med blyant i margen.

Det kan også sjå ut som smart-telefonen tar mykje merksemd og tid som vi elles kunne brukt til å lese. Eg las nyleg ei interessant bok om dette, «Stolen Focus»,

DET KAN OGSÅ SJÅ UT SOM SMART-TELEFONEN TAR MYKJE MERKSEMD OG TID SOM VI ELLES KUNNE BRUKT TIL Å LESE

av den britiske journalisten og forfattaren Johann Hari. Han har tidlegare skrive om avhengigheit i ulike former, og no altså om som teknologiavhengigheita som ligg under merksemdkrisa i samfunnet vårt. Løysingane han byd på, landar ikkje i sjølvhjelpssjangeren, men heller i ein djupare systemkritikk: Det hjelper lite å skamme seg og rette peikefingrar mot seg sjølv for å mangle disiplin og vere lettdistrahert, så lenge strukturane i samfunnet legg opp til at du skal klikke vidare på telefonen i staden for å plukke opp att boka du eigentleg les – eller halde augekontakt med ungen din.

Det er klart at ungdom les mindre enn før, og så mykje som 20 prosent av ungdomsgruppa les ingenting. I folkehøgskulen har vi lange tradisjonar for å bruke litteratur til læring og livsopplysning, og vi har tru på at det er viktig å stimulere til meir lesing.

Det er ikkje tvil om at det er fordjupande å lese. Litteraturen har ein eigen måte å opne tanken på som ein ikkje får på same måten ved å sjå ein film eller høyre på ein podcast. Når vi møter ei ungdomsgruppe som er meir aktivistiske og skråsikre, kan litteraturen bidra til å sjå saker frå ulike sider og bringe inn andre nyansar. Bøker med meir eksistensielle og relasjonelle fokus kan og fungere som ein slags «empati-teknologi», sjølv om det å lese bøker på ingen måte er noko bolverk mot å vere uempatisk. Men forfattarar pirkar i sjølvsagte oppfatningar og kan bidra til å fremje nye kjensler, tankar og meiningar.

Eg har og tatt del i leseprosjekt i vidaregåande skule, der skuleklasser vart sett til å lese fleire bøker og vere med på ei kåring av det dei meinte var den beste. For mange kan dette vere ein inngang til litteratur, sjølv om det ofte er dei korte og lettlesne bøkene som går av med sigeren. Eg ser at leselysta aukar og nokre blir svært engasjerte og får utvikla ei sterk litteraturinteresse. Dette prosjektet tok ikkje omsyn til målgruppa i utvalet av bøker, men det er ikkje sikkert at alle må lese klassikarar og dei store forfattarane. Tidlegare leiar for Litteraturhuset i Oslo, Aslak Sira Myhre, har påpeika at det viktigaste er at ungdommane les, ikkje kva dei les. Noko av nøkkelen er også å kjenne og ha gode relasjonar til dei ungdommane ein møter.

Det er og eit poeng å ta tak i dei interesser ungdommane har, og bruke det ungdom kjenner til. Vi finn t.d. forfattarar som skriv bøker om fotball og fotballspelarar som kan appellere til mange. Eit anna døme er forfattaren Zeshan Shakar, som skriv bøker frå eit miljø i Oslo der mange lett kan kjenne seg igjen.

Eivind Myklebust trivast i ein travel kvardag der «Bokmagasinet» skal vere eit tydeleg og kritisk bidrag, drøfte idear og gi rom for mange ulike stemmer. Det blir gitt spalteplass til eit knippe ulike, verdsette skribentar som bidrar til ein mangfaldig diskusjon. Skjønnlitteratur for unge og vaksne er viktig, men også sakprosa og biografiar får stor plass. Frå utsida er det tydeleg at det er stor takhøgde sjølv om Klassekampen har ein klar politisk profil.

Myklebust avsluttar med å sitere sin lokale diktarprest og åndshøvding Anders Hovden. Han tok del på ei samling der straumen og lyset forsvann, og kommenterte det slik: «… men me hev ljos invertes!».

TRE BØKER:

KJARTAN FLØGSTAD, «FYR OG FLAMME» (1980)

Eit fyrverkeri av ein fabulerande roman som beveger seg høgt og lågt i landskapet, språket og politikken.

MARILYNNE ROBINSON, «HOUSEKEEPING» (1980)

Ein lysande, gripande roman om to foreldrelause barn i utkanten av USA. Ei bok som borar seg inn til sjølve grunnvilkåra i samfunnet og livet.

ØYVIND RIMBEREID, «JIMMEN» (2011)

Dette langdiktet gir røyst til ein hest og køyrekaren hans i eit fortidig språk som peikar framover, langt inn i oljealderen og kanskje forbi.

HALVARD GRUDE FORFANG

Foto: Scanpix - ukjent

– ET PEDAGOGISK FORBILDE

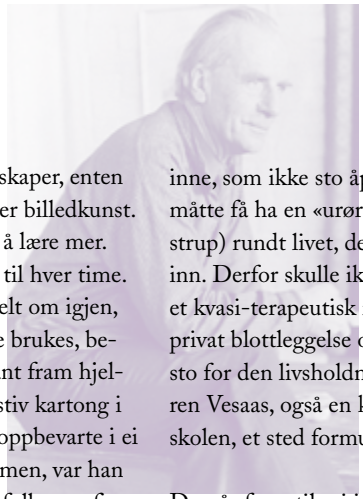

Halvard Grude Forfang ble født i Oslo 24.desember 1914 og døde i Lillehammer 6. juli 1987. Han ble cand. phil. i 1943 med en avhandling om lokalhistorikeren og kulturpersonligheten Ivar Kleiven fra Vågå. I perioden 1944–46 var han lektor ved Lillehammer høyere skole. Han var rektor ved Nansenskolen, Norsk Humanistisk Akademi fra 1946 til 1971; deretter lektor og statsstipendiat fram til 1981. Halvard skrev Nansenskolens historie i to bind (1977/82), og i 1990 ble hans avhandling Paul Botten Hansen og hollenderkretsen utgitt posthumt ved Oppland Distriktshøgskole.

DET FØRSTE MØTET

Det var en tidlig junidag i 1978. Jeg hadde søkt stilling som lektor ved Nansenskolen og var blitt innkalt til intervju. Daværende rektor, Vebjørg Lyngstad, hadde fortalt at én lærer og gammelrektoren også ville bli med. Det gjorde ikke min nervøsitet mindre. Jeg visste at Halvard Grude Forfang hadde vært skolens rektor gjennom 25 år og at han nå, ved siden av å være statsstipendiat, var lærer i halv stilling.

Jeg husker ikke lenger hva intervjuet dreide seg om, men jeg minnes den gode atmosfæren. De tre fikk meg til å tro at jeg var en særdeles interessant person, og at hvert kremt som kom over mine lepper var vektige saker.

Halvard bidro sterkt til denne atmosfæren. Ikke så mye ved det han sa, for han sa lite, men ved sin måte å være på. Han var så til stede. Det var noe med blikket, måten han satt på, hånden som kjælte med pipa (hva skulle han ha gjort etter røykeloven?), spillet i det rynkete ansiktet. Han innga trygghet og fortrolighet. Spørsmålene han stilte var vennlige og inviterende. Han lyttet og kom meg i møte.

TO BUD

Jeg fikk stillingen. Samtidig ble jeg i tre år kollega med Halvard – og nær venn til han døde. Jeg lærte mer om pedagogikk av Halvard enn jeg har lært av noen annen. Ikke ved det han sa, men ved å iaktta hvordan han *gjorde* det.

Halvard hadde store kunnskaper, enten det var historie, litteratur eller billedkunst. Og han var alltid opptatt av å lære mer. Han forberedte seg grundig til hver time. Leste nytt stoff, leste gammelt om igjen, tenkte ut hvordan det kunne brukes, beregnet tid for hvert emne, fant fram hjelpemidler, skrev stikkord på stiv kartong i A5 format, som han senere oppbevarte i ei sko-eske. Når han gikk til timen, var han godt forberedt, forventningsfull og nyfiken. Som om hver time var den første.

Halvard visste at god pedagogikk handler om å møte elevene der de er, finne en åpning, et berøringspunkt. Det forutsetter trygghet. Halvards trygghet var aldri brautende eller selvsikker, men alltid med et stenk av blyghet. Ingen følte seg truet i selskap med ham. Han ville at elevene skulle kjenne seg vellykket, uansett forutsetninger.

Halvard sang, tegnet, malte, spikket og fortalte. Gjennom å vise noe av sitt eget, ansporet han også andre til å våge. Når han tok på seg skøytene på Sportsplassen og avslørte sine manglende skøyteferdigheter, ga det vaklevorne nybegynnere også mot til å prøve. Når han fikk høytidelige direktører og faglige tillitsmenn på Nansenskolens bedriftskurs til å synge «Hvor saa lidet vil der til», da var det en mer effektiv isbryter enn all verdens blikjent øvelser. Denne sangen, skrevet på slutten av 1700-tallet av dikterpresten Jens Zetlitz, ble nansenskolesangen framfor noen. Dens muntre livsfilosofi var et nyttig korrektiv i et miljø som ofte var preget av store og høytflyvende tema.

To av Halvards viktigste pedagogiske bud var: du skal aldri skremme – og du skal aldri latterliggjøre en elev. Aldri! Disse budene var hellige. Å bryte dem var ikke tilgivelige småsynder, men overgrep.

Leif Longum (1927–1997), selv elev og senere mangeårig lærer ved Nansenskolen, skriver at Halvards viktigste bidrag til utviklingen av en egen pedagogisk profil lå i «den atmosfære av trygghet og trivsel han maktet å skape rundt seg». Han var åpen og tillitsfull, men også sjenert og sårbar. Og det var alltid ei grind langt der inne, som ikke sto åpen. Også elevene måtte få ha en «urørlighetssone» (Løgstrup) rundt livet, der ingen ubedt støvlet inn. Derfor skulle ikke klasserommet være et kvasi-terapeutisk rom med krav om privat blottleggelse og utlevering. Halvard sto for den livsholdning som Halldis Moren Vesaas, også en kjær venn av Nansenskolen, et sted formulerer slik:

Du går fram til mi inste grind
og eg går og fram til di.
Innanfor den er kvar av oss einsam,
og det skal vi alltid bli.

Aldri trenge seg lenger fram,
var lova som galdt oss to.
Anten vi møttest titt eller sjeldan
var møtet tillit og ro.
(…)

SAMTALEN

Når Halvard snakket om mennesker som hadde betydd mye for hans egen pedagogiske praksis, trakk han – ved siden av rektor Johan Hertzberg (1872–1954) – også fram Jakob Snerlekleiven (1803-1884) og Paul Botten Hansen (1824–69). Paul Botten Hansen var fattiggutten fra Sel i Gudbrandsdalen, som ble Vinjes og Ibsens ungdomsvenn, boksamler og sjef for Universitetsbiblioteket.

Men Jakob Snerlekleiven – hvem var han? Han var Ivar Kleivens far, skildret med stor kjærlighet i sønnens bok I Heimegrendi (1908). Der framstår han som den naturlige leder av «kveldsseta», en urgammel institusjon i bondesamfunnet. Etter at mørket falt på, samlet gårdens folk seg rundt lyset fra peisen. Mennene vølte redskap, kvinnene kardet og spant. Ofte var naboer på besøk. Og samtalen fløt fritt, ingenting var formalisert, men tradisjonen hadde gitt den sin egen form.

Det var disse gamle samtale- og samværsformer Halvard tok med til Nansenskolen, foredlet og fornyet dem i et ungt miljø og ei ny tid. I en kronikk i Aftenposten i 1968 («Samtalens kunst») beklaget han at den norske skolen ikke la større vekt på samtalen som pedagogisk redskap.

Han håpet på en renessanse av samtalekulturen, ikke minst gjennom det nye mediet fjernsynet. Der hadde han sett noen inspirerende samtaleprogram, men opplevde ofte at deltakerne mangler «ærbødighet for både emnet og de andre rundt bordet».

Interesse for andres tanker – det var det Halvard hadde, og det var det han ville vekke i elevene gjennom samtalen. Men da måtte de lære å lytte, forsøke å sette seg i andres sted – og så gjennomtenke eget syn enda en gang. Deretter kanskje også endre standpunkt, og så ha mot til å vedkjenne seg det.

I mai 1987 ble Nansenskolen tildelt Fritt Ords Ærespris. Det var en skulptur av Nils Aas, to fjærpenner mot hverandre – og kr. 100.000. Prisen ble gitt «i erkjennelsen av at Nansenskolen har gjort Norge rikere». Halvard var da blitt alvorlig syk og kunne ikke være til stede ved høytideligheten i Oslo. Da jeg kom tilbake til Lillehammer, var det første jeg gjorde å ta skulpturen med bort til Halvard. Det var hans fortjeneste at skolen hadde fått den. Halvard ble synlig glad og rørt. Han kjælte med skulpturen, snudde og vendte den. Så sa han: «Jo, det må være minst to penner.» (Underforstått: for at ordet skal være fritt.) Dette var det siste jeg hørte Halvard si.

HALVARDS HUMANISME

For Halvard var humanismen ikke et livssyn, men en livsholdning. En etisk grunnholdning som både kunne gis en filosofisk og religiøs begrunnelse. Nansenskolens program (1948) slår fast at den humanistiske idé «har sin rot i klassisk og kristen ånd og gir seg uttrykk i fritt personlighetsliv og menneskelig samfølelse. Dens to hovedbud er det klassiske 'kjenn deg selv' og det kristne 'elsk din neste'. I pakt med denne grunnholdningen vil Nansenskolen arbeide for disse idealer: Kjærlighet til nesten. Respekt for mennesket uten hensyn til klasse, nasjon eller rase. Troskap mot sannheten. Frihet under ansvar. Vern om det frie folkestyre.»

Humanisme-begrepet har i alle år utfordret forholdet mellom tanke og handling. «Når skal humanismen slippe sin reflekterende holdning og bli kjempende?» spurte en ung elev allerede i 1949. Tyve år senere var tonen skjerpet: «Ordet humanisme hører med til den store masse av verbalt fyllgods eller drivtømmer som innpodes gjennom presse, reklame, radio og TV. De lukter av furunåler og virkelighetsflukt. Nansenskolen burde omdøpes til Norsk Kritisk Akademi.» I 1968, under ungdomsopprøret, ble Halvards humanisme ytterligere utfordret. En elev skrev i dagboka: «Humanismen er patetisk og selektiv, i verste fall reaksjonær. Man er juridisk og moralsk i sin analyse av samfunnet, men har ingen sosiologisk analyse. Humanismen er en borgerlig tilsløring av de faktiske forhold i en verden som bygger på utbytting og mer eller mindre skjult imperialisme.»

Jeg vet ikke hva Halvard svarte disse elevene, men jeg tror kanskje han kunne ha sagt: - Ja, slik kan humanismen misbrukes. Sørg for at det ikke skjer. Undervisningen ved Nansenskolen vil bidra til å gi deg de tankens redskaper du trenger for å vise hva humanismen kan bety for oss i dag. Men glem ikke de kritiske spørsmålene – også til deg selv.

TAKK FOR TUREN, HALVARD!

Da Halvard i 1971 gikk av som rektor ved Nansenskolen, overrakte dikteren Jan-Magnus Bruheim «et muntlig festskrift» i form av et nyskrevet dikt. Jan Magnus Bruheim var, i likhet med Tarjei og Halldis Moren Vesaas, en årviss gjest ved skolen. Diktet het «Huset», og første verset var slik:

Slik har du sett det stå,
slik står det:
Lysande under himlen.
Godt var å koma – og gå
inn i ein tryggleik
og kjenna og leva og vera
i huset det lyser frå.

Jeg tror elevene opplevde Halvards hus slik: et sted det var godt å «leva og vera». Her kunne de komme med det uferdige og sårbare, enten det var et vanskelig mønster til en genser på rundpinner, en kjærlighetssorg eller et politisk spørsmål som måtte avklares. Det var lov å rekke opp, lov å tvile, lov å motsi seg selv, lov å begynne på nytt igjen. Halvard lyttet oppmerksomt, og ved å lytte opplevde han ofte at elevene selv fant fram til svaret de søkte.

Da Halvard døde, den 6. juli 1987, skrev Andreas Hompland, selv elev ved Nansenskolen 1965/66, i *Dagbladet*:

Eg har hatt dyktige lærarar. Eg har hatt lærarar som innga respekt; eg har hatt lærarar som gjorde meg glad i å lære. Eg har hatt lærarar som forsto. Eg har hatt lærarar som var nysgjerrige og gjerne ville læra sjøl. Men eg har bare hatt ein lærar som kombinerte alt dette i ein person: Halvard Grude Forfang.

Halvard ville ha oss med til Vågå i gamle dagar. Vi ville til Vietnam. Halvard var opptatt av sjela, vi av Che Guevara. Han foredro «Hvor saare lidet vil der til for lykkelig at være». Vi ville heller synge Dylans «The times they are a'changing», som Jan Bojer hadde omsett til «Ei ny tid er i emning».
Det blei uavgjort. Ikkje i rein utmatting, men fordi vi lærte av kvarandre. Vi blei med til Vågå - og Halvard til ein ny verden. Takk for turen.

En bedre elevvurdering kan vel ingen lærer få!

Inge Eidsvåg, forfatter og tidligere rektor ved Nansenskolen

Kilder:
Leif Longum og Bernt Hagtvet: Idékamp og dialog. Oslo, 1988. [1]
"Ord over grind", fra diktsamlingen Frå ein annan skog, 1955.[2]
Halvard Grude Forfang: Paul Botten Hansen og Hollenderkretsen. Oppland Distriktshøgskoles skriftserie, nr. 84/1990. [3]
Aftenposten, 31.08.1968 [4]
Dagbladet, 11.07.1987. [5]

OPPFORDRING:

LES SKJØNNLITTERATUR

Dei fleste av oss likar tanken på å bli rik. Vanlegvis er det ein føresetnad at ein blir rik som resultat av langvarig og hardt arbeid. Ein snarveg og enkel kjelde til rikdom er litteratur. Bøker er rike på opplevingar, kjensler, kunnskap, erfaring, spenning og underhaldning.

I folkehøgskulen har ein eit sterkt fokus på den levande vekselverknad, og på dialogen som pedagogisk tilnærming til undervisning og læring. Den folkelege kunnskap og innsikt ein tileignar seg i fellesskapet med andre, skal vere i sentrum for vårt arbeid. Litteraturen sitt bidrag er samtalen som oppstår mellom meg og boka, mellom meg og forfattaren og mellom meg og dei liv og erfaringar og den kunnskap som blir sett ord på.

DET INNERSTE MENNESKELEGE FINN VEGAR UT OG EIT UTTRYKK GJENNOM KUNSTEN

PORTVOKTERE FOR FRAMTIDA

Fleire forskarar har peika på at lesevanar og haldningar til lesing er viktig når det gjeld å lukkast videre i livet, både i utdanning, i arbeidslivet og i kvardagen. Forskaren Tove Stjern Frønes påpeikar at dei elevane som ikkje les går glipp av både viktig læring, og går glipp av opplevingar, erfaringar og muligheiter til å reflektere over korleis andre menneske har det. Ho seier det så sterkt at *«– Ferdigheter som lesing og skriving fungerer som portvoktere for framtida.»* Evna til å lese og skrive påverkar livet til den einskilde, og er avgjerande for korleis ein presterer i høgare utdanning. Ein av fem 15-åringar les så dårleg at dei vil få vanskar vidare i utdanning og yrkesliv. Det kan sjå ut som evna til å kunne tileigne seg innhaldet i lengre tekstar er på veg nedover.

Alle kunstnarar er formidlarar, og ein kan bli fasinert av drivkrafta i ønsket om å ville formidle. Det innerste menneskelege finn vegar ut, og eit uttrykk gjennom kunsten. For forfattarar er litteratur og språket mediet og verkemiddelet. Ei god bok vil alltid reflektere noko av forfattaren sine erfaringar med å vere menneske. Det er likevel ikkje sikkert at ein alltid oppdagar forfattaren sitt indre når ein les, kanskje er det like mykje seg sjølv ein ser. Når kjensler blir gjenkjent og aktivert er det oftast i første rekke eigne kjensler ein oppdagar. Ein får såleis eit større spekter, betre innsikt og eit større ordforråd, som hjelper ein til å forstå både seg sjølv og andre. Evna til empati er avhengig av å kunne kjenne igjen sine eigne kjensler og kunne forstå korleis andre uttrykker sine. Dette skulle korrespondere godt med frilynt folkehøgskule sitt danningsideal om å bli meir oppmerksam på seg sjølv og på andre.

EIN SKAPER BILETA SJØLV

Å utvikle evna til kreativitet er alltid viktig når vi skal inn i ei alltid ukjent framtid. Deltakinga som pedagogikken i folkehøgskulen legg vekt på, utfordrar kreativiteten i samtalen og kunnskapsformidlinga. I ei verd der vi blir utsett for ein dagleg kaskade av bilete, har vår eigen evne til å produsere bilete blitt utfordra. Det er eit framsteg når regjeringa har bestemt at bilete som er retusjerte i reklamen skal vere merka, men dei bilete ein sjølv produserer når ein gjer djupdykk i litteraturen har ein unik verdi. Når ein les, og ikkje ser på bilete eller film, skaper ein bileta sjølv. Desse er også resultat av kven ein er, dei erfaringar ein har med seg og dei draumar og håp ein har for framtida.

Det er freistande å utfordre alle som arbeider i folkehøgskulen til å lese skjønnlitteratur, presentere det for elevar og skape møteplassar der ein formildar og opplever litteratur i fellesskapet. Likeins vil ny og repeterande lesing av faglitteratur og i særleg grad pedagogisk litteratur, vere ein føresetnad for å sette sitt daglege virke i ein trygg fagleg samanheng. Folkehøgskulen er ikkje ein akademisk institusjon, men det er likevel klart at akademisk og forskingsbasert litteratur og sakprosa er nødvendig for å skape ein trygg pedagogisk base, legitimere skuleslaget og sikre standarden for danningsarbeidet.

Folkehøgskulen dyrkar ein ide og ein pedagogikk som blir verkeleggjort i møtet mellom den einskilde tilsette og elevane. Rikdommen som ulike typar litteratur kan bidra med har ein lett tilgang til gjennom å lese, - skjønnlitteratur, fagbøker, aviser og ikkje minst bladet «Folkehøgskolen».

Einar Opsvik, leiar i Folkehøgskoleforbundet

Mer enn ord

Analogt bilde, fotografert av Ella Ringeborg

"Ofte er en fin forgrunn helt avgjørende for helhetsinntrykket"

Peder Pedersen, fotolærer Lofoten folkehøgskole

RUSREGLER PÅ ROSKILDE FESTIVAL HØJSKOLE

– Elevene ble sure, forteller forstander Hans Christian Nielsen ved Roskilde Festival Højskole. Den danske folkehøgskolen måtte stramme inn på reglene rundt bruk av alkohol på skolens område. – Men nå er de riktig glade for det, fortsetter han.

Av Dorte Birch

Foto: Roskilde Festival Højskole

– Det er ikke kun på de norske folkehøgskolene det jobbes med regler rundt alkohol og annen rus. På mange danske folkehøgskoler har dette også vært gjenstand for diskusjon. Utgangspunktet er ulikt, men mange av tankene er like.

KORONA GA LIBERAL ALKOHOLPOLITIKK

Roskilde Festival Højskole er en forholdsvis ny folkehøgskole knyttet til Roskilde Festival. Den startet opp for snaut fire år siden og tilbyr både korte og lange kurs, mange av dem knyttet til musikk, kunst og scene.

Da skolen startet opp så var regelen at elevene kunne drikke på skolen på fredager og lørdager, og at de kunne drikke utenfor skolen resten av uken så lenge de ikke kom tilbake til skolen i beruset tilstand. Så kom korona og det ble vanskeligere å drikke utenfor skolen.

– Vi diskuterte hvordan vi best kunne skape en type folkehøgskole der elevene var på skolen hele tiden så det ikke kom korona inn på skolen, forteller Hans Christian Nielsen.

Resultatet ble en mer liberal alkoholpolitikk der elevene også kunne ta en øl på skolen på hverdager.

– Mange folkehøgskoler driver på den måten. Det er elevene selv som styrer alkoholen. De er jo voksne mennesker og skal selv finne ut av det.

– MAN SKAL KUNNE VÆRE EN DEL AV FELLESSKAPET SELV OM MAN IKKE DRIKKER

INNSTRAMMINGER

Alkohol på folkehøgskolen på alle ukens dager viste seg etter hvert å være utfordrende for skolens miljø.

– Det ødela fellesskapet. Bare det var to personer som ville ha en fest så ble alle andre også dradd inn. Mindretallet ville definere alkoholforbruket til flertallet.

Skolen innførte derfor restriksjoner for ett år siden. Det ble stoppet for alkoholbruk på skolen på hverdager. Det ble også forbud mot shots og alkoholleker slik som «ølbong» som er en slags trakt i munnen der det helles øl rett i halsen. I tillegg ble det innført et krav om at om det var alkohol på en fest så skulle det være alkoholfrie alternativer.

Det var lærerrådet som bestemte at alkoholreglene skulle strammes inn på den danske folkehøgskolen, men elevrådet var med i diskusjonen. Det var ikke helt ukomplisert.

– Elevene følte de ble behandlet som barn.

Skolen hadde diskusjoner rundt det pedagogiske formålet med alkohol på skolen. De ønsket å skape en alkoholkultur der elevene selv kunne styre hvor fulle de skulle være. Og om de overhodet hadde lyst til å drikke.

– Man skal kunne være en del av fellesskapet selv om man ikke drikker.

TA GODE VANER MED I LIVET

Hans Christian Nielsen forteller at det er en stor diskusjon i Danmark om ungdommers alkoholforbruk.

– Men det er jo vår generasjon som drikker for mye, ikke de unge. Hvorfor har vi sosiale samlinger der det alltid skal være alkohol med?

For Roskilde Festival Højskole var det viktig at deres elever kunne ta gode vaner med i livet, både med bruk av alkohol, men også i forhold til den adferden som ofte følger med når man drikker for mye.

– De unge er opptatt av grenseoverskridende adferd, som ofte skjer når folk er fulle. Det er vår dannelsesoppgave å skape en alkoholkultur der det verken er totalforbud eller at elevene fyrer den helt av.

Skolen prater med elevene om skolens alkoholkultur. Sanksjonssystemet ved regelbrudd er trinnvis. Bryter man en regel så får man en vennlig henstilling. Ved alvorlige brudd så får man en advarsel. Ved nytt brudd så får man advarsel nummer to med hjemsendelse i noen dager.

– Når eleven er hjemme så skal de reflektere over om de vil fortsette på skolen. Vi tar en samtale med eleven når de kommer tilbake.

Ved tredje brudd på reglene så blir man utvist fra folkehøgskolen.

URINTEST ER TILLATT I DANMARK

Roskilde Festival Højskole har strenge regler rundt bruk av narkotika.

– Vi har nulltoleranse overfor stoffer, forteller Hans Christian Nielsen.

Skolen bruker urintest i noen sjeldne tilfeller der det er mistanke om bruk av ulovlige rusmidler.

– Vi kan tilby eleven fritt leide. Vi er jo ikke interessert i å kaste ut elevene, men i å hjelpe.

Elever som innrømmer et misbruk av stoffer, kan få tilbud om samtaler og avtaler om å stoppe misbruket kombinert.

– Vi har hjulpet flere til å stoppe deres misbruk på den måten.

BORTVISNINGER

I Hans Christian Nielsens tre år på Roskilde Festival Højskole har det blitt bortvist tre-fire elever. Ingen av dem ble bortvist fordi de brøt alkohol- eller narkotikareglene. Alle har blitt bortvist på grunn av grenseoverskridende adferd på grunn av alkohol.

Forstanderen forteller at det er elevenes adferd når de er fulle som er den største utfordringen, ikke alkoholbruken i seg selv. Derfor har skolen en meget aktiv alkoholpolitikk med mange samtaler med elevene om grenser og når man går for langt.

– Vi snakker mye om grenser for å sikre at vi ikke får problemer med grenseoverskridende adferd mellom elever.

MYTEKNEKKING

#LIKERÅLESE

Av Geir Ertzgaard

Ungdom leser ikke bøker, sosiale medier tar ikke knekken på leselysten. Den forandrer bare på den.

Jeg skal fortelle hvordan jeg opplever det:

Hver gang jeg er på tilsyn sitter det noen og leser ei bok. Hver gang jeg spiser med ungdommen, spør jeg: Hva leser du? Da får jeg gode svar. Sally Rooney står høy på lista, det samme gjør J. K. Rowling, og en rekke bøker i kategorien «Young adult», fantasy og Science fiction. Mange forfattere og bøker jeg aldri har hørt om. Men også langt mere dagsaktuell samtidslitteratur av folk som Maja Lunde, Roy Jacobsen eller Tore Renberg - en lang, lang liste. Og jeg spør meg selv: Hvor vanskelig er det å engasjere ungdommene - å få de til å bli med på den saliggjørende aktiviteten som mange av oss opphøyer – få de til å lese? Jeg gjorde som følger:

Først tok jeg kontakt med biblioteksjefen på Longyearbyen bibliotek, Lars Holt og og spurte om vi kunne ha noen «lørdager på biblioteket» som lørdagsseminar. Det fikk vi til. Vi koblet oss på litteraturfestivalen i Longyearbyen og sa at vi gjerne blir med på å spleise på en forfatter: «Dere får opp en forfatter, vi sponser.» Maria Kjos Fonn møtte elevene på biblioteket en lørdag formiddag - og det var nok til at *Heroin Chic* ble en av de mest leste bøkene i Longyearbyen den vinteren.

LESINGENS GLEDE

Bibliotekar Lars fikk sin stund i solen, og holdt et foredrag om lesingens glede på et senere lørdagsseminar. Et seminar som førte til at «Ingrid» fant biografien om Ingrid Landås, Norges første kvinnelige prest med god hjelp fra Lars og meg. Ingrid lurer på om hun vil bli prest, og trenger inspirasjon. Longyearbyen bibliotek har boken, og i ettertid har jeg fått bekreftet at Ingrid har lest den og luringen har blir til en drøm.

Det bor garantert en forfatter i nærheten av skolen din. Du har helt sikkert et eget bibliotek på tettstedet ditt. Tar jeg ikke feil, har du også elever som liker å lese. Du har nokså garantert en del elever som syns det hadde vært digg å komme vekk fra skolen noen timer en kveld innimellom. «Olav» syns det hadde vært en kjempegod idé å kombinere disse tingene, så han inviterer en gjeng hjem til meg slik at vi kan snakke om hva vi leser en gang innimellom. Som sagt så gjort.

Jeg setter opp en egen gruppe på www.goodreads.com (Polarlesesirkelen (The Svalbard folkehøgskole readers)). Skolen har 65 elever inkludert stipper. 23 stykker pluss meg melder seg på, og vi begynner å følge hverandre. Nå vet jeg hva elevene mine leser og ønsker å lese, de vet hva det er som inspirerer meg, og vi liker og deler og syns det er veldig fint.

JO, KIDZA LIKER Å LESE

Og så var det det med å åpne hjemmet for elevene da.

Ganske raskt inviterte jeg gruppen hjem på følgende vilkår: Ta med den boka du holder på å lese, så serverer jeg opp peanøtter og Cola. Jeg allierer meg med en av stipendiatene - etterhvert ble det flere av de - som kjører elevene hjem til meg. Tidsrammen er veldig klar: Fra 19.00 til 20.00, så er det ut av døra og opp til skolen for å rekke kveldsmat. 10 til 15 stykker kommer hver gang og sitter i en ring på gulvet, dobler opp i stolene og fyller opp sofaen så den holder på å falle sammen, og så tar vi runden. Hva leser du, hvor langt er du kommet, hva syns du? Er det noen typer bøker som er mer aktuelle enn andre? Hva var det som traff deg?

Foto: Geir Ertzgaard

Og du sier at kidsa ikke leser? Fire ivrige lesere med svært ulike lesevaner fra Svalbard folkehøgskole fra venstre Fredrik Kavli Setnes, (Svein Sæter: Kongen av spitsbergen), Vilde Braae-Johannessen (Bjørn H. Samset: 2070 Alt du lurer på om klimakrisen), Kristin Måge Skorpen (Erlend Loe: Dyrene i Afrika) og Janne Stavheim Hovden (Kristiane Ritter: Kvinne i polarnatten) med gode, gammeldagse papirbøker..

..mens Thomas Bakke foretrekker å lese bøkene sine på mobil.

TROLLBINDER

I utgangspunktet tenkte jeg en gang i måneden, men hjemme hos meg-kveldene ble så populære at det i den mørkeste tiden før alle begynte å dra på tur ble til en fast tirsdags kveld-aktivitet. Og så er Longyearbyen slik laga at det stadig kommer eventyrlystne forfattere på besøk som har lyst til å snakke om bøkene sine. Fantasyforfattere Vibeke Køhler trollbinder (ja, det er ikke en klisjé) elevene med historien om hvordan hennes bestselgende Young Adult-roman «Tankespinneren» ble til. Forfattere er interessert i å møte lesere, det var lett å spørre og det var like lett å få et ja. Like lett som det var å få Elida Høegh til å snakke inspirerende om Barcelona og boken «Håpet er i gatene».

Jeg er helt sikker på at det fins en forfatter i nærheten av deg også. Jeg tror også de syns det er vel så fint å møte en gjeng engasjerte ungdommer i et privat hjem som å ha foredrag for fire mennesker på pinnestoler på et grendehus på bokturné.

Og så er det viktig å huske at ungdommen liker å komme hjem til folk - litt tid utenfor bobla. For meg er det spesielt stas å se på hvilke bøker elevene ønsker å lese framover: Der er det mange titler jeg har anbefalt, og bøker som de har funnet i bokhylla mi. Å ha 200 paperbacks i ei hylle der elevene er, virker pussig nok meget motiverende.

JO, KIDZA LIKER Å LESE

Snart skal vi møte Abid Raja snakke «Min skyld», Lena Lindgren skal kåsere over «Ekko», kanskje klarer vi å huke Maja Lunde når hun skal lansere Svalbardromanen sin? Jo, kidza liker å lese, de leser godt og de leser mye. Det er bare det at de «leser» på litt andre måter enn det vi er vant til å gjøre. Lesebrett, lydbøker, og podcaster er vel å regne som lesing det også - er det ikke? Elevene har dratt sin vei nå. Men leselysten har de. Fremdeles følger vi hverandres lesevaner på Goodreads.

Man skal ikke undervurdere en flaske Cola Light og lettsaltede peanøtter fra Polly.

Geir Ertzgaard
Foto: ØK

DET BOR GARANTERT EN FORFATTER I NÆRHETEN AV SKOLEN DIN. DU HAR HELT SIKKERT ET EGET BIBLIOTEK PÅ TETTSTEDET DITT

NANSENSKOLEN OG BØKER:

LITTERATUR OG

ALLMENNDANNING

Fotos: Signe Luksengard

På Nansenskolen har skjønnlitteraturen alltid stått i sentrum. Skolen har et sterkt fokus på kulturhistorien. Alle elever har kunsthistorie og filosofihistorie, og mange har litteraturhistorie. Vi er opptatt av faglig bredde og allmenndanning gjennom kjennskap til historien. Litteraturen står i særstilling når det gjelder å gi oss dypere innblikk i en epoke. Vi lærer av, og identifiserer oss med karakterene, vi nyter beskrivelser av miljø og landskap, og lærer av referanser til religiøst liv, arbeidsliv og samfunnets økonomiske grunnlag. Gjennom litteraturen kommer vi på innsiden av historien og samtiden.

PEDAGOGISK INNGANG

Vi er en gruppe svært engasjerte lærere som er glade i å lese. Det er mange måter å jobbe pedagogisk med litteratur på, og vi har ulike måter å undervise på. Men felles for lærerne er at vi har bakgrunn innen akademiske fag, som litteraturvitenskap, filosofi, antropologi, kunst, internasjonal politikk og historie, og vi trekker inn fagene våre i arbeidet med litteraturen. Vi har en stor fordel ved å ha folkehøgskolen som ramme for lesningen. Her er målet ikke å lese for å kunne stå på eksamen, - målet er **leseglede**! Som lærere står vi fritt til å velge de verkene vi er mest glade i, og som engasjerer oss mest. Vi ønsker at elevene skal få utvidet sin litterære horisont gjennom å få prøve seg på bøker de ellers ikke ville ha lest. Vi er opptatt av at elevene skal få være mest mulig aktive i timene, gjennom høytlesning, gruppesamtaler og plenumsdiskusjoner.

FLERE LITTERATURFAG

Litteraturhistorie er et fag som kan velges av elever på alle linjer. Dette er et svært populært fag. Vi starter i antikken med Homers «Iliaden» og «Odysseen», og flere av de greske dramaene. Vi tar en stopp hos de romerske dikterne Vergil og Ovid, og lærer om senmiddelalderen med Dante, Cervantes og Shakespeare. Vi nærmer oss den moderne tid med Ibsen, Woolf og Sandel. Vi er innom noen afrikanske, nålevende forfattere, og ender i vår egen tid med Knausgård. I dette faget får elevene utdelt tekstutdrag som de leser i forkant. Timene brukes til samtale om teksten. Vi snakker om handlingen, om samtiden teksten ble skrevet i og om hva den kan si oss om det å være menneske. Vi forsøker også å få billetter til teaterforestillinger som tar utgangspunkt i dramatikk eller romaner.

Vi har også to valgfag som tar for seg enkeltforfattere, *Shakespeares skuespill* og *Tolkiens litteratur*. I det første leser vi utdrag av utvalgte skuespill høyt, for så å diskutere hva det handler om. I det andre leser vi utdrag fra tekster, brev og fagartikler for å komme nærmere hvilke tema forfatteren var opptatt av, og bøkenes relevans for vår tid.

Alle elever får innblikk i noen av de viktigste filosofiske, litterære verkene gjennom undervisningen i *Filosofihistorie*. Eksempler her er Platons «Staten», Rousseaus «Om samfunnspakten», «Politiken» av Aristoteles, «Leviathan» av Hobbes, «Om friheten» av John Stuart Mill og «Fyrsten» av Machiavelli.

LESESIRKLER

I fjor startet vi med det vi kaller *Lesesirkler*. Elevene kan velge mellom 4-5 bøker, og de leser den valgte boken i sin

helhet. Vi møtes fire ganger pr bok, og diskuterer handlingen i mindre grupper med 5-15 personer og en lærer. Sammen går vi gjennom handlingen, karakterene og deres prosess, og hva vi tenker om verkets mening.

Vi har lest klassikere som Goethes «Faust», «Brødrene Karamasov» av Dostojevskij, Tolstojs «Anna Karenina», Hamsuns «Markens grøde». Vi har også lest bøker fra 1900-2000-tallet, som «Ringenes Herre» av Tolkien «Haiene» av Jens Bjørneboe, «Mi briljante venninne» av Elena Ferrante, «Brente skygger» av Kamila Shamsie, og sakprosaboken «Europeerne» av Simen Ekern. Det er bemerkelsesverdig mange elever som velger de tykke klassikerne, til tross for arbeidsmengden med å lese 1000-siders bøker midt i et aktivt folkehøgskoleår.

LITTERATUR OG IDÉHISTORIE-LINJEN

På denne linjen deltar alle i faget *Litteraturhistorie*. I tillegg har vi linjetimer som er mer tematisk orientert. Vi velger ut forfattere som belyser et bestemt tema, og varierende fra år til år. Dette året har vi valgt å ta utgangspunkt i middelalderen i litteraturen, kjønn og feminisme, naturen i litteraturen, Sør-Afrikansk litteratur, modernistisk poesi og fremtidsdystopier.

Vi har også en bolk som heter *Nærlesing med Marius*, der målet er nettopp nærlesing av enkelttekster. Elevene skriver også to semesteroppgaver i løpet av året. Der kan de ta utgangspunkt i en selvvalgt bok, et forfatterskap, eller sammenligning av ulike litterære verk.

SKRIVEKUNSTLINJEN

Skolens engasjement for litteraturen og det frie ordet har også fått uttrykk i form av en egen *Skrivekunstlinje*. Her får elevene selv prøve seg på å bruke det skjønnlitterære språket i ulike sjangere, gjennom egen skriving, undervisning med etablerte forfattere, individuell veiledning og gruppesamtale om egne tekster.

MÅLET ER LESEGLEDE!

BOKDAGENE

Dette er en årlig mini-litteraturfestival der vi inviterer bokaktuelle forfattere til Nansenskolen. Da får elevene bli bedre kjent med enkeltforfattere, de får høre utdrag av tekster og lære mer om de ulike forfatternes skriveprosesser. Hvert år har vi en poesidag, en prosadag, en debutantdag og en dag viet til et enkelt forfatterskap. I høst kommer forfattere som Erlend Loe, Trude Marstein og Vigdis Hjorth, i tillegg til forfattere som nylig har debutert med sin første bok. Vi har hatt besøk av mange bokdebutanter som tidligere har vært elever ved Nansenskolens Skrivekunstlinje. Det er alltid veldig hyggelig!

NOBELPRISVINNERNE

Vi er så heldige å bo i Lillehammer, hvor to Nobelprisvinnere i litteratur bodde og skrev sine bøker. Vi besøker de to dikterhjemmene, Sigrid Undsets *Bjerkebæk* og Bjørnstjerne Bjørnsons *Aulestad*, for å lære mer om deres bidrag til litteraturen. Det er inspirerende å se en Nobelprisvinners skrivebord.

LESEGLEDEN OG MENNESKELIVET

Gjennom disse forskjellige inngangene til litteratur får elevene på Nansenskolen en anledning til å bli kjent med bøkenes verden. Vi håper at de tar med seg en dypere innsikt og at de tar med seg lesegleden videre i livet.

Heidrun Sørlie Røhr,
ansvarlig for Litteratur og idéhistorielinjen på Nansenskolen

NOTERT

ALTRUISME KAN LÆRES

«Altruisme kan læres,» sa Samuel Oliner. «Hvis Holocaust er den vestlige sivilisasjons mareritt, så er medfølelse og omsorg vårt håp.» Hvis elevene skal lære altruisme i skolen, er ikke de vanlige skolefagene tilstrekkelig. Da må vi også undervise om konsekvensene av likegyldighet, og elevene må gis mulighet til å vise omsorg i praksis. De skal kjenne til det onde, ja – men også øves i å se etter det gode. En slik læring skjer ikke ved intellektet alene. Vi må også beskjeftige oss med følelser, verdier og holdninger.

Altruisme læres best gjennom fortellinger og daglig praksis. Vi har et utall vakre fortellinger, fra Bibelens beretning om den barmhjertige samaritan til Barbra Rings rørende historie om Marte Svennerud. Og vi har de historiske eksemplene, som Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Mor Teresa, Nelson Mandela – eller Fridtjof Nansen. Tenk om elevene hver uke kunne bli kjent med et slikt forbilde? Her er det mange å ta av. Dessuten bør hver klasse ha prosjekter, der altruisme kan praktiseres.

Inge Eidsvåg i magasinet Utdanning

ÅRET DÅ ALT VART DYRARE

Det ein stat typisk gjer når han vert rikare av di bytetilhøvet med omverda vert betre, er å gje innbyggjarene høgre levestandard. SSB seier faktisk at det er rom for skattelette dei komande åra utan at det vil føra til høgre inflasjon. Men den norske staten er ikkje der. Han går motsett veg.

Då energiprisane kollapsa i starten av pandemien og byttetilhøvet til verda vart mykje dårlegare, gav både Stortinget og Noregs Bank oss mykje meir pengar, pengar som nok førte til høgre inflasjon enn naudsynt. No har vi derimot enno ikkje fått lønsinflasjon, og energiprisane i Europa stig neppe meir, av den enkle grunn at europearane ikkje har råd til å betalam eir, men som samfunn har vi vorte mykje rikare, og no vel altså både regjeringa og Noregs Bank å stramma skruen.

Jon Hustad i Dag og Tid

formidling av kunnskap vårt ansvar siden 1829

Ny sangbok!

Norsk sangbok er en skattekiste!

Boka inneholder nesten 400 sanger. Aktuell pop, rock og jazz, sanger fra kjente musikaler og filmer, norsk folkemusikk, nasjonale og nordiske sanger, kjente salmer og julesanger, arbeidersanger, barnesanger og viser.

Sangene er valgt ut av folkehøyskolelærere.

Kjøp boka på **www.cdu.no** eller i bokhandel!

CAPPELEN DAMM

HVA HAR 1984, EGALIAS DØTRE, HARRY POTTER, INSIDE TERRORISM OG KATTEKRIGERNE TIL FELLES?

De er alle titler på bøker som er lest av elevene på Arbeiderbevegelsens folkehøgskole i år. Under overskriften «Bøker som har gjort inntrykk» presenterte jeg elevene for noen av mine favoritter og ba dem dele sine favoritter.

Tekst og foto: Benedicte Hambro, Arbeiderbevegelsens folkehøgskole

Elevene ble bedt om å skrive ned tittelen på en bok som hadde gjort inntrykk og gjerne hvorfor, tittelen på en bok de leser nå, eller å si noe om hvorfor de eventuelt ikke leste bøker. Samtlige elever svarte på minst en av oppgavene. Svarene overrasket, rørte og gledet en gammel lesehest.

FELLESNEVNER?

Det er ikke enkelt å finne en fellesnevner. Til det er listen over bøkene altfor sprikende.Men det som slår meg er at elevene som gruppe er altetende. Her dukker den romerske filosofen Lucius Annaeus Senecas «The moral letters to Lucius», Jules Vernes «En verdensomseiling under havet» og «To kill a mockingbird» av Lee Harper opp. Det samme gjør «Percy Jakcson» serien av Rick Riordan og politiske biografier og faktabøker som «Cosmos» av Carl Sagan, «How Europe underdeveloped Africa» av Walter Rodney og «Factfullness» av Hans Rosling , Ola Rosling og Anna Rosling Rönnlund.

HELTER SOM LIGNET DEM

Gjenkjennelse var et tema som gikk igjen på spørsmålet om hvorfor boken hadde gjort inntrykk. Spesielt gjaldt dette LGBT+ bøker. Elevene skrev at det var godt å lese noe som beskrev dem og deres verden. Bøker som handlet om å ikke høre til, om å være redd for ikke å bli akseptert av foreldre og venner og om å våge å komme ut av skapet. Et annet eksempel er bøkene om «Percy Jackson» der helten alltid har følt seg annerledes og har dysleksi.

SPEILBILDE

Elevene skriver entusiastisk om fantasylitteraturen. «Jeg kunne snakke en hel dag om denne bokserien», skriver en om «Kattekrigerne». Det som slår meg, er at mye av fantasylitteraturen de har lest, er speilbilder av vår verden, men at det er lettere å engasjere seg i et fantasifullt litterært univers.

TREFFSIKRE

Klassikere som «1984», «Brave new world», «Fahrenheit 451», og «Tjenerinnes bekjennelser» vekker fremdeles engasjement. Om den siste skriver eleven: – Den vekket opp feministen i meg til de grader.

Samtidig gjør nye dystopier inntrykk. «Livsloven», en serie på fire ungdomsbøker om USA etter en ny borgerkrig utløst av abortkampen, samt den norske «I morgen er alt mørkt», en serie om norske ungdommers kamp mot verdens undergang, er eksempler på dette. Ikke minst fordi de dessverre er tidsaktuell.

FAKTALITTERATUR

Mange elever leser faktabøker, biografier og populærvitenskapelige bøker. Alle kommentarene til denne sjangeren dreier seg om ønske om å lære mer. Mange er blitt inspirert til å lese faktabøker etter å ha lest skjønnlitterære verk. Spesielt Percy Jackson-serien blir nevnt som grunnen til at de vil lære mer om mytologier.

HJERTESKJÆRENDE

Elever som ikke leste bøker ble bedt om å si noe om det. En del syntes det var vanskelig å lese fordi de hadde dysleksi, en skrev at hen bare ikke hadde ro eller tålmodighet til å lese. Den kommentaren som rørte meg mest, var fra en av de ukrainske flyktningene: – Jeg leser ikke bøker etter at krigen begynte. Det er vanskelig for meg, men jeg vet ikke hvorfor.

INSPIRERENDE

Jeg syntes elevene ble tydeligere og mer levende gjennom listen over bøker. Det er så mye som rører seg i hodene deres, så mye jeg husker fra bøkene jeg også leste da jeg var på deres alder og så mye jeg har lest senere i voksen alder. Dessuten ble jeg inspirert til å lese nye bøker som engasjerer elevene nå.

TIL SLUTT

– Min lesehistorie er ganske interessant. Siden jeg har kraftig dysleksi, hater jeg å lese, men jeg elsker å lære nye ting, skriver en av elevene i den anonyme leserundersøkelsen. Samtidig leverte hen en lang liste over leste bøker. Nysgjerrigheten har tydeligvis vunnet over hatet.

Listen over bøker skal redigeres og deles med elevene slik at de kan oppdage hverandres favoritter. Kanskje kan elever som ikke har lest mye, eller som synes det er vanskelig å finne bøker som engasjerer, bli nysgjerrige og finne noe de liker. Og de som allerede leser, kan lese mer. God bok!

I KAMP FOR YTRINGSFRIHETEN

- HENRIETTE BIE LORENTZENS STIPEND

Signe Therese Strøm, rektor ved Nansenskolen

Nansenskolen etablerte nylig et stipend som hvert år skal gi friplass ved skolen til en person som har arbeidet for ytringsfrihet, eller opplevd at eget arbeid har blitt rammet av begrensninger i ytringsfriheten. Stipendet bærer Henriette Bie Lorentzens navn, til minne om litteraturhistorikeren som var Nansenskolens første lærer og sekretær.

Hennes liv er et eksempel på hvordan også vår historie har vært preget av personer som har betalt en høy pris for å kjempe for ytringsfrihet og toleranse. Med støtte fra Fritt Ord kunne skolen i august ta imot to ytringsfrihetsstipendiater: den egyptiske poeten Amani AboShabana og Hasina Shirzad, som er journalist fra Afghanistan.

Det nyetablerte stipendet inngår i skolens arbeid for demokrati og toleranse. Vi har ofte åpnet skolens dører for mennesker som har erfart at de grunnleggende frihetene og mulighetene vi har i Norge ikke kan tas for gitt. De senere årene har skolen hatt flere fribyforfattere som studenter; diktere som har måttet flykte fra sine hjemland på grunn av manglende ytringsfrihet. Nansenskolen er en arena der debatt og dialog løftes frem, med fokus på å skape et fritt ytringsrom der også et humanistisk ytringsansvar ivaretas. I 2021 kom rapporten fra Ungdommens ytringsfrihetsråd der det nettopp pekes på opplevelsen av begrensninger i ungdommers frihet til å gi uttrykk for sine meninger og vilje til å delta aktivt i samfunnsdebatten. Skolene har en viktig rolle for å gi unge mennesker kunnskap, verktøy og selvsikkerhet til å ytre seg. Man må skape forståelse for at uenighet er en del av demokratiet og at det er viktig å delta i diskusjoner for å møte meningsmotstandere. Folkehøgskolen er landets frieste skoleslag og har nettopp en god mulighet til å være en arena for unge voksnes deltakelse i debatt og et sted å lære å møte uenighet på en konstruktiv måte.

WORLD EXPRESSION FORUM

Et av Nansenskolens mange bidrag til arbeidet for ytringsfrihet er samarbeidet med det nystiftede World Expression Forum (WEXFO). I arbeidet for å bedre ytringsfrihetens kår internasjonalt, er dette et viktig initiativ som Nansenskolen skal ta del i. Forumet arrangerte sin første konferanse på Lillehammer i mai i år, og blant gjestene var Nobelprisvinnerne Maria Ressa og Dmitry Muratov. Neste års konferanse er planlagt 23. – 25. mai 2023. Et av områdene WEXFO skal jobbe med, er ungdoms deltakelse i demokratiet, og et fokusområde er nettopp skolene. Med utgangspunkt i rådets arbeid, har det blitt utviklet en pilot for ungdomsskolen, og man arbeider nå med piloter for videregående skoler og folkehøgskoler. Nansenskolen blir den første folkehøgskolen som skal delta i prosjektet.

Nansenskolens historie knyttes oftest til Anders Wyller og Kristian Schjelderup som grunnla skolen i 1938. Skolen ble eta-

blert med mål om å bidra i kampen mot vold, fordommer og intoleranse, og støtte for demokrati, ytringsfrihet og rettsstat. Mindre kjent er det at Henriette Bie Lorentzen spilte en svært viktig rolle ved etableringen på Lillehammer i 1939, både som lærer, administrator og rådgiver. Hun var engasjert i fredsarbeid og kvinnesak, og ble senere særlig kjent som redaktør for tidsskriftet Kvinnen og Tiden fra 1945 til 1955.

I 1938 ble Henriette, som da var ugift og het Haagaas, tilbudt stilling på Nansenskolen. Hennes engasjement for en kjempende humanisme var stort, og hun så senere tilbake på tiden på Nansenskolen som svært meningsfull. Henriette Haagaas ble også redaksjonssekretær for tidsskriftet «Fritt ord» som fra 1938 ble utgitt av Nansenskolen. Det «skulle være et forum for humanisme, for det frie ord, for toleranse, for det enkelte menneskes frihet» (Bie Lorentzen, 1995: 117). Da krigen kom, måtte tidsskriftet legges ned.

Signe Therese Strøm

SKOLENE HAR EN VIKTIG ROLLE FOR Å GI UNGE MENNESKER KUNNSKAP, VERKTØY OG SELVSIKKERHET TIL Å YTRE SEG

AKTIVT MED I MOTSTANDSKAMPEN

Nansenskolen, som i noen få måneder hadde vært et sted der man diskuterte humanisme, filosofi, litteratur og betydningen av demokrati og ytringsfrihet, ble nå hovedkvarteret til den tyske okkupasjonsmakten på Lillehammer. Henriette minnes hendelsen slik: «9. april 1940, da tyskerne overfalt Norge, hadde jeg stilling som lærer og sekretær på Nansenskolen på Lillehammer. 15. april ble Nansenskolen tatt av tyskerne til forlegning for Wehrmacht. To soldater stod vakt utenfor porten til skolen under resten av krigen» (Ibid.: 117).

Da Nansenskolen ble stengt, flyttet Henriette til Kristiansand med sin mann, og sammen med ham gikk hun aktivt med i motstandskampen. De var blant annet med på trykking og distribuering av løpesedler og aviser, og de hjalp også flyktninger. I 1942 fødte hun sitt første barn, Hans. Henriette reiste mellom Kristiansand og Oslo som kurér. Da nettverket begynte å rakne, gikk mannen i dekning, mens Henriette ble igjen for å rydde av veien illegalt materiale. Hun ventet da sitt andre barn, og man regnet derfor med at hun som gravid kvinne ikke ville bli fengslet, langt mindre torturert. Slik gikk det dessverre ikke. Hun ble arrestert i 1943, og i arresten ble hun torturert. Hun satt fengslet både i Arkivet i Kristiansand, i Møllergata 19 og også på Grini. I 1944 fødte hun sitt andre barn, som, takket være hjelpen fra en østerriksk lege, ble tatt hånd om av Henriettes søster som også tok seg av broren Hans. I april 1944 ble den da 32 år gamle Henriette Bie Lorentzen sendt til Ravensbrück som Nacht und Nebel-fange.

«TA VALG OG ENGASJER DEG!»

Da Bie Lorentzen mange år senere ble spurt: «Hvorfor valgte du som du gjorde? Hva var dine beveggrunner, tanker og følelser da du valgte å bli aktiv i motstandskampen?» viste hun til Schjelderups budskap til Nansenskolens studenter: «Ta valg og engasjer deg!» «Da jeg kom med i motstandsbevegelsen, følte jeg det som en fortsettelse, en videreføring av Nansenskolens appell om engasjement, om kjempende humanisme» (Ibid.: 120). Gjennom fangenskapet i Ravensbruck hadde hun gjentatte ganger en drøm om Nansenskolen: «Flere ganger med visse mellomrom hadde jeg denne drømmen: jeg kom med kveldstog til Lillehammer. Det snedde. Jeg gikk nedover hovedgaten gjennom porten til Nansenskolen og inn i den vakre stuen. Jeg satte meg i sofaen under maleriet av Henrik Sørensens, Tone Veli. Ved siden av meg satt Schjelderup og Wyller» (Ibid.: 119-120).

WEXFO, ungdommens ytringsfrihetsråd og andre prosjekter er viktige påminnelser til oss som arbeider innenfor utdanningsinstitusjoner og skoleverket. Vi står overfor mange utfordringer når det gjelder å forfekte ytringsfriheten, og ikke minst skape arenaer for dialog og en kultur der alle som ønsker det kan føle seg frie til å ytre seg. Henriette Bie Lorentzens stipend utlyses for å hedre hennes minne og derved støtte kampen for den humanismen hun arbeidet for, både ved Nansenskolen og senere i livet.

Kilde:
Bie Lorentzen, Henriette. *Hver av oss kan gi sin skjerv til lyset!* I «Vi valgte det vi ikke kjente. Norske krigsdeltakere om den gang og nå». Red. Andreas Skartveit. Oslo, Forum, 1995

BLIKK FRA KAIKANTEN: **NABOSKAP OG DYSTOPI**

Telefonen ringer og jeg skvetter til, det er ugne tider i verden. Men så er det naboen.

Jeg står med fiskeslo langt oppover armene og kan ikke grise til telefonen. Har hatt en fin dag på sjøen og dratt sei som langt på vei sikrer vinterforsyninga. Traff en skikkelig knute med stabbsei på Oppskallan vest av Henningsvær og halte opp tre rusker i slengen. På juksa. Da kjenner man på meninga med å være pensjonist.

Filet-skjæringa går også greit unna, så etter hvert kan jeg tørke av sloget og ringe tilbake.

- Vil du ha breiflabb, spør han.

Naboen er grunnkjent på heimsjøen. Han veit tid og sted, og får alltid fisk. Til forskjell fra mange andre. Og nå altså breiflabb, eller marulk som den kalles andre plasser. Det er det nærmeste man kommer skalldyrkonsistens når det gjelder fisk. Maken finnes ikke for å grille eller bake i ovnen. Og naboen får altså så mye at han donerer.

- Den er stor, sier han. Uvisst om det er for å gni det inn eller være sikker på at jeg takker ja. Bekymringa kunne han ha spart seg. Jeg har forgjeves håpa på breiflabb gjennom heile sommeren, akkurat som jeg har feila når det gjelder kveite.

- Æ fikk to kveiter også, ei på ti-tolv kilo.

Av og til er det øyeblikk da man skulle ønske at man var genuint nobel og kunne bryte ut i spontan jubel på andres vegne. Sånt gjør inntrykk på folk. Men jeg trenger å trekke pusten, spontaniteten er borte og dermed er jeg plassert i andre sorterings medmennesker.

- Æ kommer bortom med breiflabben samtidig som æ går i fjæra og kaste beingrinda og kveitehauan til krabben.

- Kaster du kveitehauene?

- Ja. Kjerringa vil ikkje ha, og æ orke ikkje å slurpe dem i mæ aleina. Vil du ha dem?

En lun varme brer seg i kroppen, og livet smiler til en ufullkommen fisker.

Breiflabb og kveitehau i gave - i tillegg til den velsigna seien som har vært mat for kystfolket i tusenvis av år.

Og en god nabo.

Sånn er også verden, slår jeg fast for meg sjøl. Må jeg slå fast for meg sjøl. Det er så lett å overse i den dystopiske nyhetsstrømmen.

Brynjar Tollefsen

NOTERT

ALARM OM DYRETAP

Bestandene av ville dyrearter i verden stuper som følge av menneskelig aktivitet. På under 50 år, mellom 1970 og 2018 har ville, overvåkede dyrebestander gått ned med 69 prosent.

Det viser WWF Verdens naturfonds ferske «Living Planet Report»….

…Rundt 38 prosent av landarealet til Norge er dekket av skog. Det er et politisk mål om å verne 10 prosent, men i dag er bare 3,9 prosent av den produktive skogen vernet.

Klassekampen

STATSSTIPENDER

Ingen nye statsstipender er utnevnt i årets statsbudsjett. Folkemusiker Hallvard T. Bjørgum frykter ordningen er i ferd med å fases ut.

Hva har Henrik Ibsen, menneskerettighetsaktivist Kim Friele, journalist Erling Borgen og musiker Mari Boine til felles? De har alle mottatt statsstipend for sitt arbeid med kunst, kultur eller forskning.

Statsstipender er blitt delt ut siden midten av 1800-tallet. De gis i hovedsak til personer som jobber uvanlige arbeidsfelt av samfunnsmessig betydning.

«En grunnmur i kunstnerøkonomien», kalte kulturminister Anette Trettebergstuen (Ap) statsstipendene da hun var i opposisjon. Støre-regjeringen videreføre likevel Solberg-regjeringens «frys» av stipender.

For tredje år på rad dropper regjeringen å dele ut nye statsstipender, viser kulturbudsjettet for 2023.

Klassekampen

FRA ANDAKT TIL PSYKOLOGER

Den terapeutiske kulturen tar større plass. I samtidslitteraturen viser det seg som en ekstrem konsentrasjon om relasjonene. Det er som om resten av verden er borte, og igjen står dette eneste meningsskapende: du og jeg.

Professor i psykologi Ole Jacob Madsen har skrevet mye om den terapeutiske kulturen: Overalt tar det psykologiske språket og blikket på mennesket større plass. Det gjør at folk forstår seg selv og sine relasjoner i en terapeutisk ramme. Psykologien blir et meningssystem man fortolker hele livet inn i.

Der det før var ukentlige andakter i avisene, har vi nå spalter fra psykologer. De tenker og forklarer om alt fra barneoppdragelse og parforhold til arbeidslivspsykologi og meningen med livet.

Åste Dokka i Vårt Land

MIN SANG

FAVORITTAR FRÅ NORSK SANGBOK:

Eg vil dele mitt soleklare høgdepunkt: «You Got a Friend in Me» av Randy Newman (s. 739).

Utanom ein framifrå bodskap om samhald, vennskap og tryggleik er «You Got a Friend in Me» ein strålande allsangkandidat. Då me song denne i koret på Stord starta me med å sjå ei framføring av Newman på Youtube, for deretter å imitere måten han syng på. Det er ingen løyndom at stemmeregisteret til komponisten ikkje er veldig imponerande – men for ei behageleg og ikonisk stemme! Her opererte me etter «Om Randy kan synge denne, då kan du òg!»

Når du kombinerer ein nydeleg iøyrefallande melodi, flott bodskap og ein ivrig elevgjeng, kan det ikkje slå feil. Det var første gong i skuleåret kor eg vart statist i eigen kortime. På slutten av songen der det vert repetert «You got a friend in me», tok elevane styringa og slutta aldri å synge. Den gjekk på repeat i kanskje fire minuttar og dei dansa, heldt rundt kvarandre, sang og lo. Kort og greit oppsummera dei bodskapen i låta – utruleg kjekt å sjå!

Severin Vik, lærar Stord Folkehøgskule.

PÅ HJERTET

SÅ BRA DU KOM!

Tannlegetimen bar alltid våren med seg. Jeg hadde noen ganger tenkt at det var bedre om jeg fikk byttet til sen november, at et besøk hos tannlegen passet bedre inn med nakne, frosne greiner, våte kruspete blader på bakken og sure, vindfulle dager, men det ble alltid med tanken.

Tannklinikken ligger i en eldre bygård her i sentrum av Hønefoss. Trappa opp er i tre, malt hvit og har etterligning av grønn marmor i trinnene. Håndløperen er malt med sort, blank maling, og strekker seg i én lengde, helt opp til annen etasje. Det er noe godt i å la hånden hvile på den blanke flaten.

På tur opp trappa slår den antiseptiske tannlegelukta mot meg, og det er med et visst mot jeg stålsetter meg for det som kommer. Inne på venteværelset sitter det en eldre herremann, han har en tykk sølvgrå manke, og ser uforskammet godt ut.

Jeg rekker ikke mer enn innom døra før han utbryter. – Så bra du kom!

Og da var vi i gang, da. Kunne han, kunne jeg. Vi snakket om våren som var i anmarsj, og den mente han ikke var noe særlig. – Har liksom ikke ork til å bli varm, sa 'n, med glimt i øyet.

Jeg kunne ikke være noe dårligere, så jeg uffet og huffet meg over snøen som falt i fjor. Da fortalte han, at han hadde hørt, men han kunne ikke gå god for det, at det visstnok var snø også før han kom til. – Kilden er særs usikker, sa 'n og lo.

Tannlegen avbrøt oss midt i passiaren, og så vi som hadde det så hyggelig. Jeg skyndte meg å takke for praten. Men det var han som skulle takke, sa han, og sendte meg sitt beste smil. Så snur tannlegen seg mot mannen, som igjen er alene på venterommet, og takker ham så mye for fyrstekaken.

Innenfor forteller tannlegen at den eldre mannen pleier å sitte sånn, etter timen, for å skrøne med dem som kommer etter. – For som han sier det, er dette venteværelset vel så bra som det som ellers venter.

Kristin Smith

KAN MENNESKERETTIGHETENE BESKRIVE FOLKEHØGSKOLENES IDENTITET?

Det var mitt første år som heltidsakademiker og jeg ønsket å bruke alle de muligheter som åpnet seg. Parallelt med å ha ansvar for studiet i folkehøgskolepedagogikk og for undervisning av grunnskolelærere startet jeg et nordisk og et globalt forskernettverk, var hovedansvarlig for en nordisk antologi m.m. Jeg visste at nå burde jeg virkelig ikke ta på meg mer arbeid. Men en forespørsel om en artikkel fra *Human Rights Education Review* fikk meg til å lese forskning på utdannelse og menneskerettigheter. Her var det veldig mange koblinger til folkehøgskolenes pedagogikk og praksis.

Jeg skrev skisse til en artikkel om folkehøgskolens rolle i nordisk menneskerettighetsutdanning og journalen ønsket en full artikkel. Under den ett år lange prosessen av skriving, redigering og fagfellevurdering rakk jeg å angre meg mange ganger. (Den aller siste revisjonen av teksten ble levert en mandag morgen kl. 05.20). Det som gjorde prosessen meningsfull var alt det viktige og spennende jeg fant i koblingen mellom fagfeltet menneskerettighetsutdanning og folkehøgskolen. Dette måtte vi få beskrevet! Den ferdige artikkelen heter «From nation building to global citizenship: human rights education in the Nordic folk high schools» og kan lastes ned gratis på http://doi.org/10.7577/hrer.4470 .

FRA NASJONSBYGGING TIL GLOBALT MEDBORGERSKAP

Artikkelen har tre hoveddeler: en innledning om den nordiske folkehøgskolen med eksempler på aktuelle globale prosjekter, en gjennomgang av forskning på folkehøgskole og Human Rights Education (HRE), og en empirisk studie basert på tekster fra folkehøgskoleelever.

Artikkelens første del beskriver hvordan folkehøgskolene ble etablert for å styrke *folket* for aktiv deltakelse i det demokrati som vokste fram i Norden under 1800 tallet. Forskere på Nordisk folkehøgskole er relativt enige om rørelsens rolle i utviklingen av den nordiske demokratiske modellen. Samtidig pågår det en diskusjon om hvorvidt folkehøgskolene har opprettholdt sin rolle som demokratiforkjemper (for referanser se artikkelen). Som et innlegg i denne debatten presenterer jeg hypotesen at de moderne folkehøyskolene har re-orientert sin undervisning fra oppbygging av det nasjonale demokratiet til å fokusere på globalt medborgerskap. Artikkelen kobler dette til globale menneskerettigheter og spør hvorvidt identiteten og praksisen til dagens folkehøgskole gjenspeiler FNs erklæring om menneskerettighetsundervisning.

FNS ERKLÆRING OM MENNESKERETTRIGHETSUNDERVISNING

Menneskerettighetserklæringen fra 1948 har blitt fulgt av flere oppfølgende og forklarende dokument fra FN. I 2011 kom *Declaration of Human Rights Education and Training* som beskriver hvordan menneskerettigheter skal være en del av skole og utdanning (teksten finns tilgjengelig online). FNs erklæring fra 2011 ble grunnlaget for fagfeltet Human Rights Education der forskere og undervisere diskuterer hvordan menneskerettigheter blir (eller ikke blir) en del av skole og utdanning rundt om i verden.

Sentralt i FNs erklæring om menneskerettighetsutdanning står tre tema skissert i dokumentets andre artikkel. Teksten beskriver hva det innebærer å undervise *om, gjennom og for menneskerettigheter*. Hoveddelen av artikkelen om folkehøgskolene og menneskerettigheter bygger omkring disse tre (tekst i kursiv er sitat fra FN erklæringen):

Å LÆRE OM MENNESKERETTIGHETER

Education about human rights, which includes providing knowledge and understanding of human rights norms and principles, the values that underpin them and the mechanisms for their protection.

Sentrale forskere i HRE påpeker at uttrykket «Forståelse ... av verdiene som ligger til grunn for» utvider den impliserte læringen til å inkludere en bredere læring som ikke bare tar for seg kunnskap, men som også påvirker elevens verdisystem.

Å LÆRE GJENNOM MENNESKERETTIGHETER

Education through human rights, which includes learning and teaching in a way that respects the rights of both educators and learners;

Det andre sentrale temaet beskriver HRE som læring gjennom menneskerettigheter. Erklæringen bekrefter at målet for HRE er «full utvikling av den menneskelige personlighet» og at «Undervisning bør gjennomføres på en måte som reflekterer menneskerettighetene». Artikkel 4 legger til at HRE bør strebe etter å utvikle «en universell menneskerettighetskultur» og å fremme studenten som et «ansvarlig medlem av et fritt, fredelig, pluralistisk og inkluderende samfunn».

Å LÆRE FOR MENNESKERETTIGHETER

Education for human rights, which includes empowering persons to enjoy and exercise their rights and to respect and uphold the rights of others.

Det tredje sentrale temaet beskriver hvordan utdanning skal styrke studentene til å «fremme, beskytte og effektivt realisere menneskerettigheter». HRE skal gjøre deltakerne i stand til å fremme «forståelse, toleranse og vennskap blant alle nasjoner og alle rasemessige, etniske eller religiøse grupper». Utdanningen skal «omfavne og berike, samt hente inspirasjon fra mangfoldet av sivilisasjoner, religioner, kulturer og tradisjoner i ulike land, slik det gjenspeiles i menneskerettighetenes universalitet».

SLUTT MED DET!

Til alle som tror at folkehøgskoledagen slutter klokka 15.00:

slutt med det!

MaxPower

FOLKEHØGSKOLEN - EN REGIONAL TILPASNING AV HUMAN RIGHTS EDUCATION

Artikkelens avsluttende analyse viser hvordan elementer i de pedagogiske idealene som HRE representerer gjenspeiles i folkehøgskolenes pedagogikk og praksis. Denne sammenhengen kan styrke vår identitetsforståelse som skoleslag og bidra til å definere vår rolle i dagens samfunn.

Analysen viser også at hovedfokuset til folkehøgskolene har blitt forskjøvet fra nasjonale til globale menneskerettighetsrelaterte spørsmål. Artikkelen avslutter med å foreslå at de nordiske folkehøgskolene kan sees på som en regional tilpasning av Human Rights Education.

Av Johan Lövgren,
førsteamanuensis i pedagogikk USN

UHYGGE I HØSTMØRKET

DEN MODERNE MARKERINGEN AV HALLOWEEN ER KOMMET FOR Å BLI – MED UHYGGE, GRESSKAR OG SPØKELSER.

Men allehelgensdag har vært markert siden 749 i kristen tradisjon 1.november og før den tid var 31.oktober høsttakkefesten i keltisk tradisjon. Ifølge tradisjonen er skillet mellom den logiske, daglige verden og den spøkelsesaktige nattverdenen nærmest usynlig på alle helgeners aften da alle forberedelser til allehelgensdag ble gjort.

MORD OG MYSTERIER

Denne leken kan naturligvis lekes helt uavhengig av Halloween, men den krever mørke høstkvelder. Alle som har lyst til å være med skriver navnet sitt på en lapp. Alle lappene samles og blandes og så trekker alle en lapp. Hvis man trekker sitt eget navn, må man trekke på nytt.

Målet med leken er «å ta livet av» den som står på lappen uten at noen oppdager det. Hvis «mordet» ikke blir oppdaget, er mordofferet ute av dansen og gir lappen med sitt mordoffer til den som utførte mordet. Morderen fortsetter til neste offer. Det er viktig å bli enige om «drapsmetoden»: et papirlommetørkle over munnen til offeret (som med eter), et «slag» hodet – det må være noe som synes, slik at det er mulig å observere drapet og avsløre morderen. Det er IKKE lov å bruke tvang eller makt!

SKREKKBLANDET FRYD

Hvis mordet blir oppdaget, overlever offeret og vet hvem som er morderen. I hvert fall for en stund. Det kan jo tenkes at morderen blir tatt livet av rundt neste hjørnet.

Til slutt skal det ideelt sett være to vinnere igjen. Det kan også være flere. Hvis den du har drept har ditt navn på lappen, overlever du.

Elevene elsker leken som skaper masse latter og skrekkblandet fryd. I utgangspunktet skal man ikke avsløre hvem som er drept eller ikke, men det kommer frem. Da inngår elevene allianser, men hvem vet hvem som lurer hvem? Kanskje den du inngår allianse med står i ledtog med den som skal ta livet av deg.

Det kan være lurt å sette noen rammer før leken begynner: start- og sluttidspunkt, ikke love å leke i timene eller rundt måltidene og ikke når det skal være stille på skolen om natten.

Har du noen gode spøkelseshistorier på lager, kan du jo fortelle dem en mørk og stormfull natt og sette tonen for leken. Wooooooaaaaaaaa!

Benedicte Hambro

NOTERT

HÅPET ER HELLIG

I Alf van der Hagens samtalebok Håpet er hellig sier Kjell Arild Pollestad at han i liten grad leser norske romaner, fordi menneskene der er så grunne. Problemene bøkene beskriver er ikke hans problemer. Nå kan vi jo tenke at den tidligere pater og munk ikke er plaget av forholdet til barn eller kjærester, og av den grunn ikke er interessert i samtidslitteraturen. Men jeg tror det stikker dypere enn som så.

Jeg tror at fokuset på relasjoner er en reduksjon av menneskelivet og det som skaper mening og tilhørighet for mange av oss. Vi trenger å utvide blikket igjen, se mennesket under flere himler enn familien.

Åste Dokka i Vårt Land

BRAANEN OG KIRKA

- Er det noe du avviser ved kristendommen? Det var i alle fall tidligere en innenfor. og utenfor-tankegang. Enten er du frelst eller så er du fordømt.

- Jo, men nå er jo den norske kirka i ferd med å bli en politisk avdeling av SV. De som har tatt makten i kirka i dag er jo sure på de som fortsatt driver gammeldags kristendomskamp. For nå har de seiret så totalt. Før kunne man med en viss rimelighet si at presteskapet og kristendommen hadde hegemoni i samfunnet. Men nå har de ikke det i det hele tatt. Hvis man fortsetter den kampen mot religionen og later som den er som før, blir det til slutt ett spørsmål om å brenne ut alle annerledestenkende.

Politisk redaktør i Klassekampen
– Bjørgulv Braanen, i Kultur-Plot

IDENTITETSPOLITIKK

Generelt får eg mykje meire positive tilbakemeldingar, folk som seier «takk for at du tar kampen». Men eg blir ganske bekymra og trist over det eg opplever som tendensar til kløyving av samfunnet våt. Noko av det vakraste og og viktigaste i Noreg, som og DNT er tufta på er tillit.

- Korleis kan vi få til å heie på kvarandre i staden?

- Det syns eg er kjempevanskeleg. Noko av det er fryktar, er at klima- og miljøkampen bilr identitetspolitikk. Vi må ikkje komme dit at klimaengasjement berre skal vere for dei med elbil eller dei som har slutta å ete kjøtt. Miljørørsla må ha plass til alle. Samstundes er eg veldig oppteken av at du og eg kan prøve å leve miljøvenleg sjølv. Når vi gjer det, kan vi påverke samfunnet og omverda til dømes gjennom sosiale media. Vi er flokkdyr og let oss påverke av kvarandre.

FIVH-leder Anja Bakken Riise i Fjell og Vidde

KALENDER

7. – 9. november:	**Lederforum. Gardermoen, Oslo.**
4. – 5. og 24. – 25. januar:	**Folkehøgskole og rus - pilotprosjekt. Oslo.**
5. – 6. januar 2023:	**Kurs for nye lærarar. Oslo.**
16. – 18. januar:	**Rektormøtet. Trondheim.**
13. – 14. februar:	**Kurs i psykisk førstehjelp. Oslo.**
31. mai – 2. juni:	**Landsmøtet 2023. Sogndal folkehøgskule.**

Følg med på kalender på www.frilyntfolkehøgskole.no
for oppdateringer/mer informasjon, påmelding og nye arrangement.

NOTERT

ÅSNE SEIERSTAD

Hun har også fått kritikk for å bruke språklige klisjeer, senest i Dagbladets anmeldelse av «Afghanerne». Seierstad mener mange misforstår noe også her.

- Det man må skjønne, er at jeg skriver fra andre personers perspektiver, og bruker deres uttrykksmåter, slik de har fortalt sin historie i intervjuer med meg. Noen ganger, som med Ariana i «Afghanerne» er det snakk om et barns tankeverden. Om jeg hadde skrevet mer klassisk journalistisk, med spørsmål og svar, hadde ingen turt å beskylde intervjuobjektet for å uttrykke seg banalt. Det ville vært å dømme andre mennesker.

- Det høres ut som du holder fast ved din litterære form?

- Ja, for hensikten er å ikke skygge for historien! Målet er at leseren, uansett hvor man befinner seg, kan gå rett inn i hodet til Ariana eller Bashir, uten å forstyrres av norske Åsne som reiser rundt på et fly og så videre … Mange vil hele tiden vite hvor er Åsne nå, har dette blitt fortalt til henne, eller har hun gjettet det. Men jeg liker ikke å skrive om meg selv. Jeg er helt uinteressert i min egen opplevelse. Det er ikke det jeg vil holde på med.

Dagens Næringsliv

#FrilyntFolkehøgskole

Av Eirin Høiseth

Frilyntfolkehøgskole
Stord Folkehøgskule

– Då eg var stipendiat på @stordfhs, lærte eg mykje meir om det å ta ansvar og lede andre, fortel Robert Risnes.

Frilyntfolkehøgskole
Evje folkehøgskole

Sauesanking er et av høydepunktene
Sarah Osmo Lyngstad trekker frem fra de første ukene på dyreomsorglinja ved @evjefhs.

Frilyntfolkehøgskole
Arbeiderbevegelsens Folkehøgskole

Den ukrainske uavhengighetsdagen ble markert på @arbfhs med innføring om landet og deilig borscht laget av skolens ukrainske elever.

UNDER FOLKEHØGSKOLEPARAPLYEN:

NESTOR – SENTER FOR LIVSVARIG ALLMENNDANNING

Foredragsholderen Sigurd Ohrem i samtale med to av kursdeltakerne under en pause.

Ingen skal beskylde Nestor for å velge lettfordøyelige hobbykurs for den eldre garde; på kurset i eksistensfilosofi i september fikk vi tre dager med høy tyggemotstand og både litterære og etiske referanser til temaet.

Tekst og foto: Knut Nordhagen

Livets store og små eksistensielle spørsmål ble behørig behandlet av foredragsholder og samtaleleder, Sigurd Ohrem, med Heidegger, Løgstrup og den sokratiske dialogen i sentrum.

Ohrem hadde som målsetting å få kursdeltakerne til å delta aktivt underveis, og lykkes godt med dette. Og publikum hadde virkelig forberedt seg, gjennom forhåndslesning av både Dag Solstad, Knausgård og Camus. Dette var en gjeng med godt modne, oppegående og reflekterte deltakere som både kommenterte og stilte vanskelige spørsmål underveis.

Det ble tre tettpakkede dager som krevde intensiv innsats både av Ohrem og deltakerne, selv om stoffmengden ble i overkant stor. Bare avbrutt av kaffepauser og måltider strakk dagens sesjoner seg til godt utpå kvelden.

Første dag startet med innføring i Sokratisk dialog, beveget seg via eksistensanalyse og etikk til temaet samtalen som vandring, før kvelden ble avsluttet med filmen Don Juan del Marco.

Dag to startet med et dykk inn i Dag Solstads eksistensialistiske debutbok «Irr!-Grønt!», med sideblikk til polske Gombrowicz, samt Bjørn Hansens fortvilelse og Kierkegaardlesninger. Den allestedsnærværende Formen umuliggjør ifølge Dag Solstad anno 1967 en autentisk frihet, men han prøver likevel på en frigjøring, hevdet Ohrem.

Men hva er da egentlig frihet, spurte Ohrem retorisk, og ba deltakerne foreta en øvelse: Å lukke øynene og forestille seg at en kan gjøre akkurat hva en vil, uten å fortelle andre om det. Hvordan føles det etterpå? Dette krevde refleksjon og skapte en livlig debatt om begrepet frihet.

Etter middag ble det holdt filosofisk kafé med Tom Rønning i stuene på Villa Åsly. En av deltakerne, Egil Birkeland, var svært fornøyd med innholdet i kurset.

– Jeg synes det var veldig bra, det engasjerte oss til å tenke over spørsmål uten for store anstrengelser, sier han.

Dag tre startet med Odysseen og Penelopiaden, via Margaret Atwoods feministiske kritikk av vår tids store myte om Odyssevs hjemreise. Avslutningsvis ble det tid til en visitt innom den greske mytologien og værensforståelse, myten om Sisyfos i Albert Camus´s absurdistiske anti-suicidale versjon fikk avslutte det hele.

– Folkehøyskolens danningsoppdrag har ingen aldersgrense, sier Ohrem til slutt.

NESTOR:

- Stiftelse, opprettet 1979.
- Beliggende i Melsomvik, mellom Tønsberg og Sandefjord i Vestfold fylke.
- Formålet er kompetanseutvikling og kurs for eldre.
- Drives etter mønster av Folkehøyskolene, etter ide fra De danske ældrehøiskoler.
- 4 faste ansatte.
- Tom Erling Dahl-Hansen er daglig leder og redaktør.

LEDER FOR IDYLLISK DANNINGSSENTER

Daglig leder og redaktør hos Nestor, Tom Erling Dahl-Hansen

Tom Erling Dahl-Hansen er daglig leder og rektor hos Nestor, som er et folkehøyskoleaktig tilbud for voksne. Kurstilbudet er vidtfavnende og passer for alle som i voksen alder er interessert i å bevare sin intellektuelle nysgjerrighet. Kurssenteret ligger idyllisk plassert i Melsomvik i vakre omgivelser, og med sjønære naturområder i nabolaget.

Tom Erling er utdannet siviløkonom fra BI, og har blant annet en rektorstilling fra samme sted på sin merittliste. – I høst går det i ett med kurs her, forteller han, og nevner i fleng: Bildeanalyse for de kunstinteresserte, litteraturuke og Goethes Faust for de med interesse for litteratur og DataCamp for å bli bedre «venn» med det digitale i hverdagen. Og, mens dette skrives, kjøres et kurs i eksistensfilosofi. En kunsttur til Karlstad og Gøteborg står også på trappene i høst.

Nestor drives som en stiftelse, og ble opprettet i 1979. Ideen med kompetanseutvikling for denne målgruppen stammer fra Danmark og De danske ældrehøyskoler. Et staselig gammelt sveitserhus, som opprinnelig tilhørte storbonden i Melsomvik, ble innkjøpt. Senere ble flere bygninger etablert på den store eiendommen.

I starten ble mye av arbeidet her utført på frivillig basis. Med tiden fikk stedet oppmerksomhet fra lokale politikere, som klarte å få innlemmet finansiering av stiftelsens drift på Statsbudsjettet. Økonomien har vært stødig hele veien, men under pandemien så det stygt ut for driften en periode. Nå går heldigvis ting den rette veien igjen, men staben er slanket fra 18 til kun fire ansatte.

Kurs for voksne blir stadig mer aktuelt, mener Tom Erling. Vi blir flere og lever lenger. Da blir det enda viktigere å kunne tilby innhold som engasjerer til aktivitet og livslang læring.

Rektoren jobber konstant med å finne aktuelle kurstemaer. Han er også opptatt av å lete frem temaer hvor særlig menn kan delta i større grad. Hittil har disse dessverre vært i mindretall, kan han fortelle.

Knut Nordhagen

NOTERT

DE UFORENTE STATER

Både Republikanerne og Demokratene hevder at demokratiet vil gå under hvis de ikke vinner mellomvalget 8. november. Begge partiene påstår at det andre ikke bare har upraktiske eller forkstelige ideer, men at det faktisk er en fiende, et fremmedlegeme, umoralsk og undergravende. Tidligere rammet denne paranoide refleksen som oftest urbefolkningen, de svarte og kommunistene. Nå retter den seg mot flere titalls millioner av «deplorables», «halvfascister» og «totalitære» - Republikanere ifølge Demokratene, Demokratene ifølge Republikanerne. Den politiske retorikken er full av henvisninger til 1930-tallet, sammenstøt mellom sjia- og sunnimuslimer, og den amerikanske borgerkrigen.

Le Monde Diplomatique

LØNNSOMME BARNEHAGER

Private barnehager er mer lønnsomme enn kafédrift, sykehjem og hoteller, viser rapport. Pensjonsstreiken i barnehagene trappes nå opp.

En rapport utarbeidet av Telemarksforskning på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet viser at private barnehager generelt er lønnsomme:

- I perioden 2017 til 2020 har de fått 3,7 milliarder mer i pensjonstilskudd fra staten enn de har hatt i pensjonsutgifter.
- Fra 2014 til 2020 har eierne hatt et beregnet verdiuttak på i alt 11,2 milliarder kroner gjennom utbytte, konsernbidrag og eiendomstransaksjoner.
- Barnehagedrift har høyere driftsmarginer enn hotelldrift, kafé- og restaurantdrift og drift av sykehjem.

Klassekampen

KJÆRE LEDER, HAR DU TATT UT POTENSIALET I PERSONALGRUPPA DI?

Det å møtes er så viktig. Det har pandemien lært oss. Det viser folkehøgskoleuka oss. I år var det rekordstor påmelding, og det yret av folkehøgskolefolk på mange spennende temaer gjennom fire viktige dager på Fana folkehøgskule.

Og alle som treffes, sier det samme, så flott det er å møtes.

Møtene skaper forståelse. De gjør oss klokere og mer åpne for at det finnes andre måter å drive folkehøgskole på, og andre utfordringer å stå i, enn de vi kjenner fra egen skole og egen arbeidshverdag.

Å snakke sammen bygger fellesskap, identitet og stolthet over det vi er med på, det vi har viet arbeidslivet vårt til. Å snakke sammen gir mening, og forsterker opplevelsen av at det vi gjør er viktig, at det vi gjør betyr noe.

Det har blitt mange møter og sammenkomster i folkehøgskoleregi, som kursholder, student og leder, og de siste syv-åtte årene i Folkehøgskoleforbundets styre. Jeg lar meg stadig overraske over at den samme møtepraksisen jeg erfarer i landskapet ikke nødvendigvis gjenspeiles i den daglige drifta ute på skolene.

DET FINNES EKSEMPLER PÅ AT ENKELTE ANSATTE IKKE DELTAR PÅ MER ENN ET PAR PERSONALMØTER I ÅRET

Der mange skoler ser det som en selvfølge at alle er med på alt fra ukentlige personalmøter til planleggingsdager, finnes det andre hvor de ukentlige møtene er forbeholdt lærere og utvalgte nøkkelpersoner på drift. Det finnes eksempler på at enkelte ansatte ikke deltar på mer enn et par personalmøter i året.

Små enkle ting bereder grunnen for de store: felles lunsj, felles møter, felles kultur, felles identitet, felles fagorganisering, felles verdier og felles mål.

Danning er vårt «hovedfag», og målet er å øke elevenes evne til å være oppmerksom på seg selv, på andre og på verden. Alt vi gjør skal bidra til dette. Hver dag finnes små vinduer, anledninger der ansatte møter elevene i forskjellige situasjoner: i undervisning, gjennom praktisk arbeid eller ute på internatet. For noen elever kan det å bli møtt av noen som forstår en, være det som skal til. Hvem dette er, kan like gjerne være en kokk som en lærer.

Det sies at det tar en landsby å oppdra et barn, på samme måte mener jeg at det krever en hel personalgruppe å drive danningsarbeidet på en folkehøgskole.

Men for å kunne bidra, må vi kjenne til hva som skjer og hvor vi skal, først da kan den enkelte ansatte ta ut sitt potensiale. Felles møter bidrar til inkludering i et fellesskap og en felles historie. Det bidrar til forståelse på tvers av avdelinger, og aksept for at vi har ulike oppgaver og utfordringer å håndtere. Noen ganger hører jeg at det ikke er fysisk plass til å møtes. Det forstår jeg ikke. Om det er plass til at alle elevene kan samles, må det være plass for at også ansatte kan komme sammen. Andre antyder mangel på tid. Det trenger ikke være mye, det kan være et frokostmøte, en arbeidslunsj, eller de første femten minuttene av møtet sammen, før noen løper videre.

Vi får til det som er viktig.

Ett personale er min hjertesak, og jeg løfter den opp hvor enn jeg er. Folkehøgskolene blir aldri bedre enn totalen av de som jobber der. Personalgruppa er vår viktigste ressurs, en ressurs vi ledere er satt til å forvalte på en best mulig måte.

Da må alle med.

Kristin Smith
Administrasjonsleder (med ansvar for praktisk personale), Ringerike folkehøgskole.
Nestleder i Folkehøgskoleforbundet

KJØKKENLEDER NINA MONSEN:

DET HAR BLITT ET LANGT LIV I FOLKEHØGSKOLEN

Nina Monsen (56) er kjøkkenleder ved Sunnhordland folkehøgskule på Halsnøy. Til øya kom hun fra fastlandet og Kvinherad som 17-åring. – Jeg har det som plommen i egget, føler meg veldig privilegert som får jobbe i folkehøgskolen.

De siste seks årene har Nina vært kjøkkenleder. I 1985 ble hun lærling, siden har hun vært innom mange roller – husmor og renhold, for hun ville veldig gjerne jobbe i folkehøgskolen.

Hun skryter av elevene: – Det er flott ungdom, de er fine å prate med. Det er en fin tone – og de takker for maten, smiler hun.

De prøver lage mye av maten fra bunnen, og å variere menyen. Vi lager en meny fra skolestart til høstferien og så fra høstferien til jul. Og det er knapt noen repetisjon. Og hva liker så elevene? – Det virker som de spiser det meste. Tidligere hadde de endel elever med dietter/allergier, men etter at de ba om legeerklæring for dette har det gått kraftig ned. I år har de noen med laktoseintoleranse, men ingen glutenallergikere. De har heller ingen veganere dette året, men noen vegetarianere.

En dag i uka kjører de fast vegatar for alle, fisk er det to dager. Nina forteller at de får gode tilbakemeldinger fra elevene. De har en ønskekasse der elevene kan komme med ris og ros og forslag. De får tilbakemeldinger på veldig god vegetarmat. – Vi prøver å komme elevene i møte, understreker Nina.

Det går i matpakkelunsj ved skolen, men onsdager kjører de salatbuffet. Ellers serveres middagsrester til lunsj, det annonseres på Facebook – da er det først til mølla.

Det meste av maten kjøpes fra grossister. Økologisk og lokalmat har de så langt ikke prioritert.

Selv er kjøkkensjefen veldig glad i vegetarmat, for eksempel falafel og indisk gryte, men favoritten er seibiff med løk.

– Og hva gjør du på fritida?

– Ikke all verden. Det går i husarbeid, tid med barnebarn, litt reiser og så liker jeg å være ute. Jeg trives veldig godt her på Halsnøy, avslutter den positive kjøkkenlederen.

Øyvind Krabberød

OPPSKRIFT: NINAS FALAFEL

3,5 DL KIKERTER
1 LITEN LØK
3 FEDD KVITLØK
1 NEVE FERSK KORIANDER ELLER KRUSPERSILLE
1 TS BAKEPULVER
1 TS SALT
1 TS PAPRIKAPULVER
1/2 SPISSKUMMIN
2 KRM KARDEMOMME
1 KRM CHILIPEPPER
LITT PEPPER
5-8 SS POTETMEL

Kikerter males i en kvern sammen med løk
Hvitløk og urter kjøres i en hurtighakker
Bland alt sammen, bland tilslutt inn potetmel til passe fast deig.
Setter på kjøl i 30 minutter
Stekes i varm olje på stekepanne

VIGDIS HJORT: 15 ÅR

Vigdis Hjort har skrevet sin mest eksistensialistiske roman, en «fenomenal» tekst, som går tett og dypt inn på hverdagslivets fenomener. Boken «15 år. Den revolusjonære våren», er da også, fram til nå den desidert mest vellykkede nærmiljø- og livsverdenskildringen fra denne unike forfatterens hånd. Romanen kan i det ytre virke å være en ungdomsroman, og om det kan man bare håpe, og avvente - men i så fall er det en ungdomsroman for voksne. Det handler i utgangspunktet om Paula, 11 år, som lever et beskyttet, regelmessig, syklisk gjentakende barneliv i distriktnorges tidløse trygghet. En tvers igjennom forutsigbar tilværelse, kanskje på utkantens sekstitall, helt uten forstyrrende etermedier og høyrøstede distraksjoner. Paula leser, brev fra bestevenninnen og klassiske danningstekster, og lar seg inspirere både av lærer og av prest. Av kulissene for Paulas liv, innrammet og overvåket av en kvasikristen, trebarns kjernefamilie, med en allestedsnærværende mor og en fjern far, har forfatteren skapt det perfekte laboratorium for fenomenologisk observasjon av livets grunnleggende bestanddeler.

Paula er en karakter som på tross av de faktiske, gjentakende og tilsynelatende konstante omgivelsene, likevel, hele tiden er underveis mot noe annet, modnere, voksnere, potensielt friere, men framfor alt – mer autentisk. På utsiden lever hun kun sitt trygge, forutsigbare, stillestående, og normale liv. Men, på innsiden banker et viltlevende hjerte, intenst pulserende, sansende sårbart, men du verden så til stede i sin dypt personlige, uskjemt jomfruelige omverden. En verden som bare blir mer og mer hennes egen. For den oppvåknende Paula er det ikke lenger noe lykkelig familieliv hun lever, hun må bare vente, og tappert, men forventningsfullt tåle tilværelsen uutholdelige tyngde.

For det er langt på vei en skinhellig, i Kierkegaards forstand, besteborgerlig, inautentisk tilværelse fellesfamilien prøver å opprettholde. Dette er et liv etter verste Heideggeroppskrift, i det ytrestyrte Mannens tegn, et så å si vikarierende ikke-liv – et «liv by proxy». Denne gjennomførte forstillelsen, følges av fryktsomhet, falskhet og løgn. Løgnene moren fabrikerer, i den hykleriske kristelighetens navn, med en dominant mormor spøkende i bakgrunnen, er dog ikke større enn gjennomsnittsmenneskets livsløgner. Likevel - det

VIGDIS HJORTH, FEMTEN ÅR. DEN REVOLUSJONÆRE VÅREN
Forlag: Cappelen Damm
2022
Innbundet
Pris: 385,- på nett
182 sider

EN FENOMENAL ROMAN

er i Paulas eksistensielle, autentiske og nakent tillitsfulle perspektiv dette skinnhellige livet framstår som bortimot en forbrytelse mot menneskeheten. Og det **er** det også, for Paulas søken etter eksistensiell autentisitet utfolder seg nettopp med menneskeheten som målestokk og eksistensielt bakteppe.

Sjelden leser man en tekst hvor så mye står på spill, samtidig som det skrives med så små bokstaver, snakkes med så lav stemme og så enkle ord om dype eksistensielle men også allmennmenneskelige og hverdagslige temaer. Her ligger bokens enkle genialitet:

Kierkegaard, Heidegger eller forsåvidt også Løgstrups eksistensielle og fenomenologiske innsikter blir formidlet på en slik måte at selv far vil forstå det (hvis han bare hadde lest!). Hjort trekker hele veien veksler på sin dype menneskekunnskap, sine brilliante observasjoner av det modnende, tilblivende menneskevesenet og hennes sansninger av familiemiljø, søsken og - ikke minst av naturen, som blir det livreddende tilfluktstedet for vår unge heltinne. «15 år. Den revolusjonære våren» er blant de ypperste eksistensielle tekstene som er skrevet om barnets danning og modning henimot ungdommens eksplosive og potensielt overskridende frihetslengsel, men også er preget av de nye dilemmaene som oppstår når denne revolusjonære gløden møter livets realiteter gjennom det kommende voksenlivet.

Sigurd Ohrem

UTILSTRÆKKELIG

HVORFOR DEN NYE MORAL GØR DE UNGE PSYKISK SYGE

Klim forlag – Danmark.
Klim.dk
Heftet – 120 sider
Pris: 150 dkr

Av Christian Hjortekjær

I folkehøgskulen har vi fridom som eit ideal. Dette har ulike perspektiv, men er kanskje i første rekke eit ideal for einskildmennesket. I vårt prinsipprogram blir det understreka at «Folkehøgskoleforbundet skal arbeid for den enkeltes danning, frihet …» Christian Hjortekjær har i si bok «Utilstrækkelig» analysert den nye fridomen og sett den i samanheng med samfunnet som dagens unge veks opp med. Ungdommar som tidlegare vaks opp i ein *forbods- og lydigheitskultur* blir no kasta ut ein *prestasjons- og handlingskultur*. Ein har gått frå forbod til påbod, frå reglar til ideal. I denne kulturen er det ikkje skuld, men skam og utilstrekkelegheit som råkar ungdommen. Boka gjer grundig greie for korleis pliktoppfyllande og samvitsfulle unge som freistar å gjere alt bra, likevel kjem til kort. Opplevinga av at dersom «betre er mulig, er bra ikkje godt nok» er ikkje eit tydeleg krav, men snik seg inn som ei grunnleggande sjølvpålagt kjensle. Boka er lettlest og tankevekkande og viser tydeleg kva paradoks den individualiserte fridommen gir. Boka vender seg til både lærarar og foreldre, men den talar også direkte til ungdommen. Den er opplysande og frigjerande.

Einar Opsvik

KUNNSKAPSMINISTER TONJE BRENNA MOTTOK NY NOU OM FOLKEHØGSKOLE

Det var god stemning i salen da kunnskapsminister Tonje Brenna mandag 31. oktober mottok NOU-rapporten om folkehøgskole av utvalgsleder Rode Margrete Hegstad. Førsteinntrykket er at dette er jobbet fram av et utvalg som vil folkehøgskolen vel. Men nå skal den leses grundig - og Brenna lovte at den ikke skal puttes i en skuff, men sendes ut på høring. Så da er håpet at den vil føre til god aktivitet ute i folkehøgskolelandskapet med gode innspill til dem som staker opp veien videre for folkehøgskolen.

Følg med videre på www.frilyntfolkehogskole.no, på blogg folkehogskole.no og på Folkehøgskolerådets nettside.

ØK

Foto: ØK

HAUGAR KUNSTMUSEUM TØNSBERG:

VICTOR LIND - FRIHETEN MÅ GJESTFRI VÆRE

Denne høsten viser Haugar Kunstmuseum en omfattende presentasjon av Victor Lind (1940). Utstillingen er den første store presentasjonen av Linds kunstnerskap siden 2012 og inneholder både verker tilbake fra 1996 og nyproduserte verk.

Utstillingen viser hvordan Lind aldri har vært noen entydig eller programforpliktet kunstner.

Til tross for at han er en av våre mest kompromissløse politiske kunstnere, lar verkene hans seg aldri forstå som politikk alene. Snarere har de en dypt menneskelig, ofte poetisk, grunntone som først og fremst handler om en respekt for individets menneskeverd.

Lind er en av etterkrigstidens viktigste norske kunstnere, og han har hatt en stor innflytelse på yngre kunstnerkolleger.

På 1970-tallet var han et fremtredende medlem av GRAS-gruppen som stod for en politisk og sosialt bevisst kunst med dype røtter i venstresiden, og med tydelig motstand mot Vietnamkrigen og kapitalkreftenes herjinger.

I senere år er Victor Lind kjent for å ha arbeidet med en rekke historier knyttet til behandlingen av de norske jødene under andre verdenskrig, og da ikke minst i forbindelse med det manglende oppgjøret med enkelte av dem som bidro til at norske jøder ble sendt ut av landet og drept i tyske konsentrasjonsleirer.

Her står Linds skulpturportrett av politiinspektør Knut Rød i særstilling som et av de mektigste politiske kunstverk i nyere norsk kunsthistorie.

I sentrum for utstillingen, som teller mer enn tyver verk og er basert på nitide studier på Riksarkivet, står holocaust og deportasjonen av de norske jødene – og at det var nordmenn, ikke tyske soldater, som organiserte og gjennomførte arrestasjonen av jødene da de ble deportert høsten 1942. En kjennsgjerning det ikke var lett å få øye på etter krigen. I verket «Alt for Norge» (2002), snakker politiinspektør Knut Rød – gjennom Victor Linds fortellerstemme – om sin delaktighet i aksjonene mot jødene.

Lind er født i 1940. Faren hans var norsk, moren jødisk-amerikansk, noe som altså betyr at han og moren – etter deportasjonsplanene – skulle vært om bord da DS Donau la fra kai i Oslo 26. november – med kurs for dødsleirene. Det var de ikke. Moren ble aldri registrert som jøde, og familien kom seg gjennom krigsårene uten å bli fanget opp eller angitt.

Dette er en svært alvorlig utstilling, men også med overraskende innspill og humor. Lind spiller her på mange strenger og viser seg også som en interessant konseptuell kunstner. Utstillingen anbefales på det varmeste.

HAUGAR KUNSTMUSEUM Tønsberg: 17. september – 30. desember 2022
www.vestfoldmuseene.no/haugar

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

GRAS (KUNSTNERGRUPPE)

Gras eller Gras-gruppa var et kunstnerkollektiv som var aktivt i Oslo på begynnelsen av 1970-tallet. Gruppa ble kjent for sine politiske bilder, ofte knytta til protester mot Vietnamkrigen eller mot EEC (EU).

Gras ble dannet ved årsskiftet 1969–1970, dels som et kunstnerisk verkstedsfellesskap, dels som et politisk fellesskap. Flere av kunstnerne var knyttet til SUF(m-l), senere AKP(m-l).

Mye av kunsten ble spredt i form av plakater og postkort. Dette var i realiteten originalgrafikk, trykket for hånd og gjerne i flere farger. Som plakater ble verkene limt opp ute på byen, i nattens mulm og mørke. I juni 1972 førte det til at syv Gras-medlemmer ble arrestert og bøtelagt.

Wikipedia

IDENTITETSKORT
Nr. 3035
Familienavn: LIND
Fullt fornavn: LILYA
30 år
Dato: 9 APR. 1941
Oslo, den 14. januar 1943.
Rapport
til
Statspolitisjefen
avgitt av politi inspektør K. Rød, Oslo og Akershus.
Anholdelse av hel-jøder.
Politiinspektør Durbeck, Statspolitiets hovedkontor meller at etter ordre fra statspolitisjefen skal alle hel-jøder nå snarest anholdes.
Undtatt er danske og svenske statsborgere, samt de heljøder som har spesiell tillatelse, skriivelse fra ministerpresidenten eller statspolitisjefen, om at de ikke skal anholdes.
Da de mannlige jøder tidligere er anholdt blir det altså nå hovedsakelig jødiske kvinner som blir å pågripe. De skal innsettes i Bredtveit fengsel. Kvinnene skal pågripes uansett om de er gift med arier.
K. Rød,
HUSMOR
LUNNER
NEW YORK
21-11-1910
NORSK
Lilya Lind

FÖR
YA

Rektor Hedvig Westerlund Kapnas

FÖROYA FÓLKAHÁSKÚLI:

FOLKEHØGSKOLE MED HISTORISK BETYDNING

Vi besøkte folkehøgskolen i Tórshavn sentrum på Færøyene i september. Skolen har vært svært viktig for den færøyske nasjonalbyggingen og selvforståelsen siden oppstarten i 1899. Nå har skolen bare elleve elever, kjører i tillegg kortkurs i helgene, men er optimister selv om rekrutteringen for øyeblikket er for lav. Vi møter rektor Hedvig Westerlund Kapnas, som har finsk bakgrunn, men har bodd på øygruppa i 25 år. Nå vil hun løfte skolen inn i framtida.

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

Rektoren viser stolt rundt på det ganske så store anlegget. Alle elevene bor på skolen – de er fra 15 til 54 år, to utenlandske. Det går godt i den innenlandske økonomien for tiden, forteller rektoren. Den lave arbeidsledigheten på 2 prosent gjør rekrutteringen nå ekstra utfordrende. En høyreregjering som sterkt prioriterer økonomi gjør heller ikke rekrutteringen lettere. Skolen har statsstøtte, og er den eneste færøyske folkehøgskolen i den danske folkehøgskoleforeningen – FFD. Det finnes i tillegg noen folkehøgskoleignende tiltak på øygruppa som de konkurrerer med.

Folkehøgskolen har fokus på bilde- og scenekunst. Her understreker rektoren at de føler et ekstra ansvar siden det ikke finnes kunst- eller teaterskoler på Færøyene. Vi får kikke inn i gymsalen hvor de denne uka har et sirkusprosjekt med gjestelærere fra Frankrike. Det skal bli åpent hus og forestilling for byens innbyggere.

RASMUS RASMUSSEN (1871–1962)

var en færøysk folkehøyskolelærer, forfatter og selvstyreaktivist. Han viet hele sitt yrkesliv til Føroya Fólkaháskúli, som han var med å grunnlegge i 1899. Han hadde ellers sterke kulturelle og politiske interesser. Han var innvalgt på det færøyske Lagtinget 1914–1928, som representant for Sjálvstýrisflokkurin.

Rasmus Rasmussen skrev flere læreverk, fremfor alt innen botanikk. I 1909 utgav han Bábelstornið, den første romanen på færøysk, under pseudonymet «Regin í Líð».

Wikipedia

NÆR ELEVENE

Det er tre lærere i halv stilling ansatt ved skolen. Selv er hun reservelærer og synes det viktigste og mest givende er å være i nær kontakt med elevene. Langkurset er på fem måneder, fra september til februar. I tillegg har de ganske omfattende kortkursvirksomhet.

Westerlund Kapnas har bakgrunn fra teater. Hun kom sammen med sin musikermann til øygruppa fra arbeid i Brüssel – for 25 år siden. Hun er sterkt engasjert i nordisk samhold og kultur og var i åtte år prosjektleder for scenekunst ved Nordens hus i Tórshavn. Hun er opptatt av alternativt teater foruten barne- og amatørteater og har jobbet som skuespiller, men mest med dramaturgi og undervisning. Nå har hun en 5-årskontrakt som rektor ved folkehøgskolen.

Rektoren forteller stolt om folkehøgskolens historiske betydning for færøyene. Folkehøgskolen var den første skolen hvor man snakket færøysk, og selvstendighetskampen grodde fram ved skolen. Det var forfatter, folkehøgskolelærer og selvstyreaktivist, Rasmus Rasmussen, som startet det hele i 1899. I 1909 flyttet skolen til Tórshavn hvor den holder til i dag.

INTERNASJONALT PROSJEKT

Selv om de ved folkehøgskolen har en liten stab og få lærere er de offensive. Nå er skolen med i et stort prosjekt, som en av 11 danske folkehøgskoler, *Peoples future LAB*. Dette er et bilateralt prosjekt hvor elleve folkehøgskoler utenfor Danmark også er med. Målet er å styrke folks engasjement i bærekraftig omstilling av samfunnet, styrke pedagokikken innen bærekraftig og global utdanning og styrke den globale folkehøgskolebevegelsen. Prosjektet skal ende opp i en stor festival i mai 2023.

Det var spennende å besøke folkehøgskolen i Tórshavn. Engasjementet for kunst og kultur var stort. Og skolens lokaler var svært godt rustet for skapende arbeid. – Vi er opptatt av skandinavisk samhold og tar gjerne imot besøk fra fastlandet, understreker Hedvig Westerlund Kapnas.

Det færøyske samfunnet har hatt en veldig utvikling, og har reist seg etter kollapsen i 1992. På 1960-tallet fant det sted en enorm utvikling i Tórshavn, både økonomisk og med infrastrukturen. Det ble bygget mange nye skoler samt veier og hoteller. Men etter 30 år med vekst rammet en økonomisk krise Færøyene, og byens fiskerinæring fikk hard medfart. Bankkrisen på Færøyene var en truende konkurs i Færøyenes største banker, Føroya Banki og Sjóvinnubankin, mellom 1992 og 1994. Krisen var foranlediget av en ekspansiv økonomisk politikk og store investeringer i fiskeriene på Færøyene på 1980-tallet.

Svært mange færøyinger utvandret, og Tórshavn opplevde for første gang på mange hundre år et fall i folketallet. Mange har aldri kommet tilbake, men folketallet har allikevel steget igjen, og på slutten av 1990-tallet var økonomien stabilisert. Det som møter oss idag er et velfungerende og velstående samfunn som imponerer.

FÆRØYENE

(færøysk: Føroyar [‘fœrjar], dansk: Færøerne, fra norrønt Færeyjar, «fåreøyene») er en øygruppe i det nordlige Atlanterhavet, midt mellom Norge, Island og Skottland. Øyene ble bosatt av norrøne landnåmsmenn på 800-tallet. Færøyene var et skattland under den norske kongemakten i middelalderen, men har siden Kielfreden i 1814 vært en del av Kongeriket Danmark. Færøyene har indre selvstyre med sitt eget folkevalgte Lagting og sin egen regjering. Færøyene har også to representanter i det danske Folketinget. Færøyene har en handelsavtale med EU, men er ikke medlem, selv om Danmark er det.

Færøyene består av 18 klippeøyer av vulkansk opprinnelse, øyene ligger i den nordatlantiske strømmen, noe som gir milde vintre og kjølige somre. Det er mye vind og tåke og hyppige regnbyger. Øyene er for det meste gresskledde.

Befolkning: 54.000

Hovedstad: Tórshavn – bykjernen 13.300 innbyggere, hele kommunen 21.600.

Wikipedia

Foto: Scanpix – Martin Slåttemo Lyngstad

LINN ULLMANN PÅ BJØRNSONFESTIVALEN

DAGENS FOLKETALER NAVN: LINN ULLMANN

1. Presenter deg sjøl?

– Jeg er forfatter, mamma og farmor. Jeg liker å gå lange turer. Jeg har to hunder. Den ene er stor og svart og veldig gammel. Den andre er brun og hvit med en liten finstemt snute og et melankolsk blikk. Jeg bor på Torshov i Oslo.

2. Hvorfor skal folk høre deg utenfor Plassen i dag?

– Jeg tenkte jeg skulle si noen ord om oppmerksomhet. Fordi: Oppmerksomhet er en forutsetning for å skrive, for å lese, for å elske, for å lære, for å undervise, for å tenke, for å velge, for å leve. Det er mange som vil tjene penger på oppmerksomheten vår. En uoppmerksom befolkning er en trussel mot demokrati, miljø og ytringsfrihet.

3. Hvilket forhold har du til Bjørnson?

– For nøyaktig 150 år siden i dag, altså den 8 september 1872, møttes min tippoldefar Viggo Ullmann og Bjørnstjerne Bjørnson i Charlottenlund i Danmark. Bjørnson var der for å tale i Grundtvigs begravelse. Tippoldefaren min var på reise rundt i landet for å studere de danske folkehøyskolene.

4. Hva er du spesielt opptatt av for tida?

– På den tiden - altså da tippoldefaren min møtte Bjørnson -- var det mye snakk om pedagogikk. Hva slags skoler ønsker vi oss? Det er et like viktig spørsmål i dag. Vi må rett og slett finne nye måter å lage skole på i Norge. Det haster. Vi trenger ikke en skolereform, vi trenger en skolerevolusjon.

5. Hvilken bok leste du sist?

– Jeg har nettopp lest Rachel Carsons klassiker *Den tause våren* for andre gang. Boka ble utgitt første gang i 1962 og kommer i en ny norsk utgave nå i høst. I boka beskriver Carson ødeleggelser forårsaket av giftige kjemikalier og pesticider, blant annet DDT. Men *Den tause våren* handler ikke bare om det. Rachel Carson skriver om hele vårt forhold til naturen, om hvordan vi tar oss til rette, setter oss selv i sentrum. Hun har inspirert noen av våre fremste forfattere, bl.a Margaret Atwood, Inger Christensen og Kerstin Ekman - for ikke å snakke om hele den moderne miljøbevegelsen.

Klippet fra Romsdals budstikke

Arbeidslivet

PAUSER

For å ta det enkleste først: Det er i utgangspunktet ikke betalt spisepause i folkehøgskolen.

Det er imidlertid ingen regel uten unntak. Tariffavtalene peker på bestemmelsene i arbeidsmiljøloven som sier: «Dersom arbeidstaker ikke fritt kan forlate arbeidsplassen under pausen eller der det ikke finnes tilfredsstillende pauserom, skal pausen regnes som en del av arbeidstiden.»

For mange ansatte vil dette unntaket gjelde, om ikke hver dag. For eksempel skal en lærer som er på fjelltur med elever en hel dag, ha spisepause inkludert i sin arbeidstid. Det er også betalt pause dersom møter legges i pausetiden, eller hvis ansatte må være tilgjengelig for elever, eller noen alltid må ha telefonvakt.

Noen skoler velger å inkludere spisepausen som en del av arbeidstiden for alle, det kan være fornuftig dersom det er klart at de færreste har anledning til å dra fra skolen i pausen, og det vil forenkle timeregistreringen. Da er pausens lengde regulert av arbeidsmiljøloven, med mindre annet er avtalt lokalt.

På skoler som har ubetalt pause, er det flere steder etter avtale satt av en lengre pause midt på dagen. Mange velger å tilbringe denne pausen utenfor skolen, og det fortelles at et slikt avbrekk i dagen verdsettes høyt. Denne typen pause regnes ikke som arbeidstid.

Pausene som skaper mest hodebry for skolene ser ut til å være «pausetid for elever og lærere», som er en del av arbeidsplanfestet tid for lærerne. På flere skoler defineres 15 minutter per klokketime som pausetid i forbindelse med undervisning. Noen tror at lærere har rett på et kvarters pause hver gang de har undervist i tre kvarter, mens ordningen i virkeligheten peker på at undervisningsdagen må planlegges med nødvendig luft for både lærere og elever. Tidligere avtaler definerte dette slik:

Lærernes undervisningsplikt er 45 minutter av en arbeidsenhet på 60 minutter inklusive pausetid for elever og lærere. Rektor kan organisere skoledagen i undervisningsblokker av ulik lengde. En slik organisering må ta hensyn til behovet for pausetid. Pausetiden skal også dekke behovet for praktisk tilrettelegging før og opprydding etter undervisningen.

Med så mange forskjellige intervaller av undervisningstid, også innenfor samme skole, sier det seg selv at man må bruke skjønn i plassering av pausetid. Jeg nevner i fleng: Læreren fra tidligere, som er på vidda hele dagen med elevene, legger opp dagen med fornuftige pauser for seg selv og elevgruppen. Skal man lage linoleumstrykk trengs det tid til både forberedelser og opprydding, og man trenger nok mer enn 45 minutters sammenhengende tid til prosessen. Etter foredrag om kroppspress er det muligens elever som trenger en prat, da er det viktig at det er satt av tid til dette. Dersom første undervisningsøkt er i klasserom, og andre økt er på stranden, så må det være tid til at læreren kan forflytte seg mellom disse.

Angelina K. Christiansen
Generalsekretær i
Folkehøgskoleforbundet

Et konkret spørsmål som illustrerer hvordan pausetidens intensjon kan misforstås: En lærer underviser dobbelttime, det vil si 2 x 45 minutter, kan læreren så forlate skolen 30 minutter tidligere, fordi vedkommende ikke har brukt sine 2 x 15 minutters pause?

Svaret er nei. Denne tiden er del av arbeidsplanfestet tid, og dersom hverken elever eller lærer har behov for denne tiden i forbindelse med undervisningsøkten, så brukes tiden til andre oppgaver på skolen.

Det er mitt inntrykk at der hvor dette fungerer best er på de skolene hvor man har en omforent forståelse av fordeling av lærernes årsverk, og hvor det er gjensidig tillit til at alle bruker sin tid til beste for elevene. I et arbeidsfellesskap er det selvsagt også behov for en viss oversikt over hvem som er hvor, til hvilken tid. Dette bildet kan av og til være nokså komplisert på en folkehøgskole!

DEMOKRATI ELLER DIKTATUR I KLIMAKAMPEN

Klima- og miljøproblema har tekniske og psykologiske men også demokratiske utfordringar. Det kan sjå ut som demokratiet ikkje evnar å sette inn dei tiltak som er tunge nok til at vi kan nå dei mål vi har sett oss fram mot 2030 og 2050. Framleis er dommedagsprofetiane dominerande i avisspaltene, og eksempel på at politikarar ikkje gjer vedtak som har tilstrekkeleg langsiktig effekt ser vi dagelege eksempel på. Dette skaper frustrasjon og svekker tilliten til demokratiske institusjonar. Det foregår eit ordskifte i debattspaltene om demokratiet si rolle og evne til å løyse dei utfordringane vi står i. Det blir m.a. peika på utfordringa politikarar har om endre perspektivet frå eit fire-års-perspektiv til eit hundre-års-perspektiv. Gapet er stort.

Forholdsvis sterke røyster i det offentlege ordskiftet har heilt sidan 70-talet hevda at klimakampen er avhengig av meir diktatoriske styresett der vi overlèt kommandoen av samfunnet, politikken og utviklinga til ei form for opplyst einevelde. Dette er ein skremmande tanke og fjernt frå dei ideal folkehøgskulerørsla har halde høgt heilt frå starten midt på 1800-talet. Forskarar på autokrati tilbakeviser også dette ved å peike på autokratia sine svakheiter og kortsiktige horisont.

Motstemmene fornektar ikkje at dette er eit problem, men set fokus på at vi må intensivere arbeidet med demokrati og arbeide for nye demokratiske institusjonar og ordningar som heller utvidar og vidareutviklar demokratiet. Så langt i vår historie har vi heller ikkje sett gode døme på at autokrati eller diktatoriske variantar har ivaretatt naturen sine behov betre enn andre styresett.

Demokrati er også langt meir enn val og politikk. Det handlar m.a. også om eit aktivt sivilsamfunn, folkeleg medvit og engasjement, og her ligg folkehøgskulen sitt viktige bidrag. Det er viktigare enn nokon gong å vere bevisst på at vi arbeider med *demokratisk danning*. Sivilsamfunnet, i samspel med politikarar og næringsliv er viktig for demokratiet og kan ha stor kraft. Ein kan enkelt skape nærleik til politikken ved t.d. å invitere lokale politikarar inn på folkehøgskulane til debatt eller samtale.

Dei humanistiske verdiar som folkehøgskulen bygg på og dei verdigrunnlag som er formulert på den einskilde skule, i kombinasjon med dei daningsideal vi freistar å sette ut i livet, har som overordna mål å skape demokratiske medborgarar. Arbeidet *i fag* og *med fag* med dialogen som pedagogisk tilnærming er våre viktigaste reiskap. Læraren sine evner til å sette aktuelle tema på dagsorden og opptre som veileder er eit suksesskriterium.

Det er ikkje vanskeleg å sjå at vi lever i ei tid der det kan sjå ut som dialogen har tronge kår, kanselleringskulturen breier om seg og ekkokammer hindrar eit konstruktivt ordskifte. Dette pregar også ungdomskulturen. Det rettferdiggjer likevel ikkje at vi skal underkaste oss ein diktatorisk framtids-dystopi der våre grunnleggande ideal om fridom er sett til side. Folkehøgskulen skal vere folkeleg, demokratisk og politisk. Det kan til tider synast som det ikkje nytter, men vi kan bidra til gode løysingar og har fridom til å tenke i eit hundre-års-perspektiv. Folkehøgskulen representerer ei lita gruppe, men kan ha stor påverknadskraft! Den berømte antropologen Margaret Mead har tru på krafta i sosial samhandling og seier det slik: *Never doubt that a small group of thoughtful, committed citizens can change the world; indeed, it's the only thing that ever has.* Det er slik demokratiet blir verkeleggjort og det slik folkehøgskulen kan bidra til å forandre verda. Frå landsmøtet på Skogn I 2019, har vi tross alt tatt mål av oss til å vere *"I front for det grøne skiftet"*. Dette arbeidet må halde fram!

Einar Opsvik,
Leiar i Folkehøgskoleforbundet

NVL FORSKNINGSPROSJEKT

Gjennom FHF og NKF sitt engasjement og deltaking i «Nordisk folkehøgskoleråd», er vi også medlemmer av «Nordisk nettverk for voksnes læring» - (NVL). I samband med dette har folkehøgskuleforbunda blitt invitert inn i eit prosjekt med fokus på utdanning for berekraftig utvikling. Forskarane i prosjektet er frå Norge og Finland. Dei skal forske, samanlikne og bidra til å utvikle nordiske utdanningsmodellar for berekraftig utvikling. Tre utdanningsinstitusjonar presenterer i pilotprosjektet dei erfaringar og kunnskapar som ein har arbeidd med dei siste åra. For FHF og NKF er prosjektet «Aksjonsforsking og bærekraft» og arbeidet på bakgrunn av Bærekraftvedtaket frå 2019, svært relevante bidrag. Pilotprosjektet blir avslutta i januar 2023, og vidare prosjektarbeid skal gå over to år. Fleire utdanningsinstitusjonar frå dei nordiske landa skal då vere med. Prosjektet er initiert og finansiert av Nordisk ministerråd og koordinert av NVL.

NYTT FRÅ NORDISK FOLKEHØGSKOLERÅD

Nordisk folkehøgskoleråd (NFR) arbeider for å fremme folkehøgskulen si stemme og utvikling i Norden. NFR har medlemmer frå Danmark, Sverige, Finland og Norge. Eit viktig mål er å arbeide for aktivt medborgarskap og vidare demokratisk samfunnsutvikling. Det blir lagt vekt på å styrke erfaringsutveksling og mobilitet mellom dei nordiske landa, og ikkje minst støtte initiativ til oppstart av nye folkehøgskular og utdanningar som bygg på folkehøgskulen sin pedagogikk og tenking.

På bakgrunn av den vanskelege demokratisk situasjonen som både Europa og verda elles er i, har NFR tatt initiativ til å søke Erasmus+ -midlar. Prosjektet har ein tentativ oppstart i 2023 og skal gå over tre år. Det blir førebels arbeidd med eit forprosjekt, finansiering og ein omfattande søknad om Erasmusmidlar. Åtte nordiske folkehøgskular, to frå kvart land blir invitert til å vere med. I tillegg blir åtte folkehøgskular/ folkehøgskuleliknande tiltak frå andre stader i verde invitert inn. Fokus i prosjektet er gjennom kunnskaps- og erfaringsutveksling å styrke unge menneske si deltaking i demokratiske prosessar, utvikle demokratisk sjølvtillit og handlingskompetanse.

ÅRETS JULEGÅVE: "NORSK SANGBOK"!

Når kakemenn blir lagt ut for sal i butikkane midt i oktober, blir vi mint på at jula nærmar seg med stormskritt. Som takk fot innsats og engasjement får dei fleste tilsette ei merksemd eller ei gåve frå sin skule i samband med julefeiringa. Ei julegåve med meining og kvalitet er frilynt folkehøgskule si sangbok! Den eignar seg som gåve til personalet, men også til familie, venner og kjente. Bestill no og bøkene blir sendt ut i god tid før første semester er avslutta til jul!

Angelina Christiansen og Einar Opsvik

NYTT FRA IF

ENDELIGE ELEVTALL

Elevtallene pr 1. oktober viser en nedgang på 5,42 prosent. Det betyr at det i år går 7070 elever på norske folkehøgskoler. Dette er en nedgang på nesten 900 elever siden toppåret 2019/20.

Folkehøgskolene hadde en kraftig nedgang i søkningen mars 2020 da skolene måtte sende hjem elevene. I fjor høst og vinter så søkertallene gode ut, men da Norge åpnet opp i februar så opplevde vi en ny nedgang i antall søkere.

Når i tillegg ja-prosenten blant søkerne før 1. februar gikk ned fra 75 prosent for to år siden til 65 prosent i år så betyr det at vi i år har alt for få elever i forhold til plasser på folkehøgskolene.

KAMPANJE

Vi tar søkertallene veldig på alvor og har satt i gang et samarbeid med et nytt kommunikasjonsbyrå som kan hjelpe oss med å sette folkehøgskolene på kartet inn mot neste søkerår.

HOLDE FAST I SØKERNE

Vi jobber også med planer for å kommunisere mer med søkerne for å få flere til å takke ja til plass. Vi har planer om å sende ut nyhetsbrev til søkerne og å gi tips til skolene med hvordan de kan kommunisere til søkerne for å få opp ja-prosenten i februar.

SPØRREUNDERSØKELSE

Vi har også satt i gang en spørreundersøkelse blant ungdommer for å høre mer om holdninger og fordommer til folkehøgskole. Denne spørreundersøkelsen er både kvalitativ og kvantitativ.

ENDRINGER PÅ FOLKEHOGSKOLE.NO

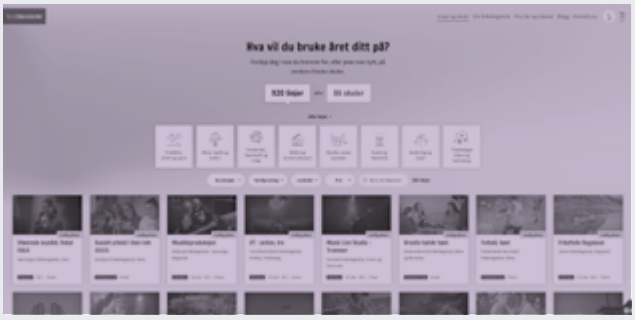

Etter ønske fra folkehøgskolene så har vi endret på skolesidene på folkehogskole.no. Med de nye skolesidene så blir det enklere å markere skolens profil og å vise fram hva skolen står for.

Vi holder også på forbedre de engelske nettsidene og å legge mer informasjon dit for å sikre at også våre utenlandske søkere blir godt orientert før de søker.

Dorte Birch

PEDAGOGISK UTVIKLING

PÅMELDINGSRUSH FOR KURS I PSYKISK FØRSTEHJELP FOR UNGE

Flere og flere rammes av psykisk sykdom. Også på folkehøgskolene opplever vi at elever har ulike psykiske utfordringer. Hvordan møter vi elevene i dette? 13. – 14. februar arrangerer vi kurs i psykisk førstehjelp for unge. At dette er en tematikk som treffer mange er helt klart. Kurset ble fulltegnet på noen uker. Nærmest ny rekord. Vi ser på muligheter for å arrangere et nytt kurs høsten 2023 for dere som ikke fikk plass denne gangen.

VERTSSKOLE FOR FOLKEHØGSKOLEUKA

Styret vil i løpet av desember bestemme hvem som blir vertsskole for Folkehøgskoleuka 2023 – 2024. Jeg vil benytte sjansen til å takke Fana folkehøgskule for et flott samarbeid i 2021 og 2022. Med rektor Tore Haltli og internatleder Marianne Blom i spissen for et herlig vertskap. En ekstra klapp på skulderen til oss alle for at vi klarte å arrangere Folkehøgskoleuka 2021 midt i en pandemi. Det var en aldri så liten bragd og et minne for livet. Jeg gleder meg til å lansere ny vertsskole når dette er klart!

FOLKEHØGSKOLE OG RUS:

I tett samarbeid med NKF arbeider vi med å finne gode tilnærminger og metoder for å lære om og møte elevene sitt forhold til rus og rusbruk. Vi ser behovet for å ta opp problemstillinger knyttet til elever som ruser seg, samt tematisere rus overfor alle elver. En av målsettingene er å øke skolenes kunnskap og kompetanse på dette feltet. Vi samarbeider med organisasjonen KoRus. KoRus arbeider med å formidle og sikre rusfaglig kvalitetsutvikling og kompetanse. KoRus er finansiert av helsedirektoratet. Vi ønsker å gjennomføre et pilotprosjekt i regi av KoRus. Vi går ikke bredt ut med åpen påmelding denne gangen, men gir noen av medlemmene i våre utvalg mulighet til å delta. Pilotprosjektet blir arrangert over 2x2 dager i januar 2023: 4.-5. januar og 24. – 25- januar.

TEATERBESØK:

Kunne du tenke deg å dra på teater med skolen eller klassen din? Det er ingen hemmelighet at det er en dyr affære. Men det finnes muligheter! Visste du at du søke om å få gratis billetter til flere store teaterforestillinger over hele Norge? Blant annet via OBOS billettfond og Riksteatrets billettfond.

I tillegg har teatrene ofte prøveforestillinger i forkant av en premiere. Her er det alltid behov for prøvepublikum. Mitt tips er å kontakte teatrene direkte for å melde sin interesse for å bli prøvepublikum. Prøveforestillinger er som regel gratis. I tillegg er det spennende for elvene å være med på da «alt kan skje».

KURS FOR NYE LÆRERE DEL 2:

Kurs for nye lærere hadde rekordmange deltagere under Folkehøgskoleuka på Fana Folkehøgskole i år. Tradisjon tro arrangerer vi en del 2 av kurset 5. – 6. januar 2023. Denne gangen på The Well som ligger rett utenfor Oslo. Vi er heldige som har med oss Tor-Erik Moen og Kjetil Hallre som kursledere. Disse to er definitivt mye av grunnen til at dette kurset blir suksess hvert år. For en duo!

Vi gleder oss til å høre hvordan alle har hatt det i sitt første halvår ute i skolene.

KONTAKT:

Ta gjerne kontakt med meg! Innspill, ideer og tanker er svært velkomment!
espen@folkehogskole.no

Espen Bråten Kristoffersen

JEG MENER AT Å ENGASJERE ELEVER I BISTAND IKKE ER VEIEN Å GÅ FOR Å DANNE GLOBALE MEDBORGERE

HVIS GLOBALT MEDBORGERSKAP ER DANNINGSIDEALET – ER IKKE BISTANDSARBEID SVARET!

Folkehøgskolenes formål er allmenndanning og folkeopplysning, hvor danning handler om å forstå seg selv – i relasjon til andre og verden (se Lövgren, 2022). Globalt medborgerskap handler om å forstå verden vi lever i – og vår plass i denne verden. Globale medborgere tar en aktiv rolle i samfunnet og jobber, i samarbeid med andre, for å bidra til en mer fredelig, likeverdig, rettferdig og bærekraftig verden. Jeg mener at å engasjere elever i bistand ikke er veien å gå for å danne globale medborgere - da bistand bygger på idealet om at «vi» skal hjelpe «de andre» - og i verstefall kan bidra til å reprodusere ulikhet mellom mennesker og kulturer.

Neste år er det 40 år siden *Internasjonalt utvalg for folkehøgskolen* (IU) ble etablert, som et samarbeid mellom de frilynte og kristne folkehøgskoleorganisasjonene. Ett av formålene til IU fra 1983, var å stimulere til debatt om internasjonale spørsmål og folkehøgskolenes engasjement i disse spørsmålene. De siste årene har IU drevet prosjekter som skal bidra til dette – gjennom bl.a. *Pedagogikk for de rike* (2005), *Globalvettreglene* (2017) og en rekke internasjonale seminarer for folkehøgskoleansatte, og noen ganger også elever. Som med alt annet arbeid i folkehøgskolen, trenger vi å utfordre og stille spørsmål ved eksisterende praksiser slik at vi kan videreutvikle den enkelte skolen - og skoleslaget. Derfor er det så viktig at folkehøgskolene har IU til å gjøre nettopp dette.

«VI» OG «DE ANDRE»

Du har kanskje allerede blitt provosert over påstanden om at å engasjere elever i bistand ikke er veien å gå for å danne globale medborgere, fordi du har erfart at elever på egen skole får et stort engasjement for skolens bistandsprosjekt og det positive det medbringer. Slik jeg ser det, trenger vi fortsatt humanitære organisasjoner som gir nødhjelp, og det er flere utviklingsorganisasjoner som lykkes i sine prosjekter – men også mange som ikke gjør det. Poenget mitt er ikke å diskutere utviklingsbistand per se, men dens rolle i å danne globale medborgere.

Globalt medborgerskap handler om å se hverandre som likeverdige. Kort oppsummert har bistand tradisjonelt handlet om at «vi» hjelper «de andre», og allerede her er det et brutalt skille som skapes hvor «vi» kan gi noe «de andre» mangler. Det skapes et hierarki, hvor makten er hos «vi» som har pengene og ressursene – og dermed også definisjonsmakten. Jeg var nylig med på et forskningsprosjekt om begrepet «partnerskap» og hvordan dette blir forstått i utviklingsarbeid og utveksling blant Norec (tidligere Fredskorpset) sine samarbeidspartnere. Partnerskapsbegrepet etterstreber likeverd mellom partnerne, men gjennom forskningen fant vi at dette er vanskelig i praksis, da det f.eks. er én partner som har hovedansvar for prosjektbudsjettet. Er det fokus på pengeoverføring og resultat, så er det lettere at en asymmetri i maktforholdene utspiller seg.

DANNING AV GLOBALE MEDBORGERE

Bildet av det globale sør, slik det var når jeg vokste opp, har nok forandret seg litt blant dagens 19-20 åringer gjennom mye større tilgang på informasjon. Samtidig er det fortsatt mange stereotypier om land i det globale sør – og behovet for hjelp fra land som Norge. Jeg mener at folkehøgskolene, gjennom folkehøgskolepedagogikken, har mulighet til å utfordre disse verdensbildene, slik at de ikke reproduseres. Avlæring er et nøkkelbegrep. Her er både *Pedagogikk for de rike* – metoder og *Globalvettreglene* gode redskaper – og IU er helt sentralt i folkehøgskolen for å drive dette arbeidet videre.

Folkehøgskoler er ikke bistandsorganisasjoner. Vi driver med allmenndanning og folkeopplysning. Jeg mener derfor at fokuset må være på *menneskemøter* når skoler reiser på studieturer. Elever bør møte andre ungdommer/unge voksne som er opptatt av det samme faget - og bruke tid sammen for å snakke om de likhetene og ulikhetene de opplever i sine kontekster. Om folkehøgskoleelever får møte jevnaldrende, tilbringe flere dager sammen og drive med faget alle interesserer seg for - om det er foto, friluftsliv, utviklingsarbeid eller musikk - så mener jeg at fordommer vil utfordres og brytes ned, og likeverdet vil vokse frem. Ser man noen som likeverdig, så vil man også behandle dem deretter – noe vi trenger mer av i verden i dag.

Brita Phuthi,
PhD stipendiat ved Oslo Met (i permisjon fra stillingen som internasjonal rådgiver i Folkehøgskolerådet).

Referanse:
Lövgren, J. (2022). From nation building to global citizenship: human rights education in the Nordic folk high schools. *Human Rights Education Review*, *5*(2), 77–97

KREVENDE TIDER

Vi lever i en svært urolig tid. Hadde noen nyttårsaften i 2020 sagt til meg at vi i 2022 ville ha opplevd at samfunnet hadde vært nedstengt i to år på grunn av pandemi og at det ville være krig i Europa, så hadde jeg ikke trodd på det. Både pandemien og Russlands angrep på Ukraina har ført til stor økonomisk og sosial uro og bekymring i vår del av verden. I regjeringens forslag til statsbudsjett synliggjøres dette gjennom forsøk på å dempe de verste utslagene av virkningene av krig, med påfølgende høye energipriser, renter og varer. For folkehøgskolene er konsekvensene av budsjettet at skolene ikke blir kuttet direkte, men ved at de ikke blir prisjustert. Dette betyr et kutt for skolene på over 28 millioner. Vi forstår at dette er svært krevende for dere i den tida vi er i.

En av Folkehøgskolerådets viktigste jobber akkurat nå er å få politikerne i Storting og departement til å forstå hvilke konsekvenser dette har for folkehøgskolene. Vi er glade for at det har kommet flere nye skoler inn i landskapet de siste årene, men vi hadde forventet at den politiske viljen til satsing ville bli fulgt opp i alle fall med prisjustering.

I tillegg er det skoler som opplever strømregninger de aldri har sett før. Vi er glade for at noen skoler kommer inn under ordningen for frivillig sektor og får noe kompensasjon for høy strømpris. Men vi er overhodet ikke fornøyde med at skoler i samme prisområde ikke blir behandlet likt. Nå har Energi- og miljøkomiteen avgitt sin innstilling om strømstøtte, men bare Rødt, Venstre, KrF og MDG går inn for likebehandling. Vi vil derfor arbeide videre for likebehandling i statsbudsjettet for 2023.

Den manglende prisjusteringen i årets budsjett er krevende. I tillegg til dette og den høye prisveksten er det også nedgang i antall elever. I tillegg har elever i folkehøgskolene lavere studiefinansiering enn studenter i universitet og høgskoler. Det gjør situasjonen enda mer krevende. Folkehøgskoleelever skal også betale for kost og losji som andre studenter og har ikke anledning til å jobbe i helgene da ukene er komprimerte. Dette er også en sak vi vil jobbe videre med. Det vil utfordre mangfoldet i folkehøgskolene – noe vi ikke er gode nok på i dag.

Noen av skolene opplever at omleggingen av pensjonsordningen er svært krevende. I samarbeid med Forum for friskoler driver vi derfor et arbeid for å få til en overgangsordning. Det har neppe vært Stortingets intensjon å la enkelte små rettssubjekter risikere konkurs fordi de har mange arbeidstakere i aldersgruppen som har rett til å ta ut avtalefestet pensjon. Vi ber derfor Stortinget om en utjevnende overgangsordning.

Før Utdannings- og forskningskomiteen skal legge fram sin innstilling til statsbudsjettet, skal Folkehøgskoleutvalget legge fram sin utredning om folkehøgskolene. Vi er spente på hva NOU-en sier om folkehøgskolene og vårt samfunnsoppdrag. I NOU-en vil det kunne være innspill som kan ha betydning for Stortinget sin behandling av statsbudsjettet selv om selve oppfølgingen av NOU-en kommer senere. Å be om tilskudd til mentorordning, forskning og lærerstipend kan synes håpløst med regjeringens framlagte forslag, men vi vil uansett peke på de utfordringene vi har – og vi forventer at de lytter til hva vi har å si.

Anne Tingelstad Wøien,
daglig leder i Folkehøgskolerådet

STØTTEANNONSER TIL FOLKEHØGSKOLEN

AGDER FOLKEHØGSKOLE
4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

ARBEIDERBEVEGELSENS FOLKEHØGSKOLE, RINGSAKER
2390 Moelv
Tlf.: 62 35 73 70
Rektor: Ingvild Tollehaug Jevne
www.afr.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE
3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Rektor: Mariann Aaland
www.buskerud.fhs.no

BØMLO FOLKEHØGSKULE
5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKULE
2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Per Egil Andersen
www.elverumfhs.no

EVJE FOLKEHØGSKOLE
4735 Evje
Tlf.: 37 88 60 05
Ledes av ledergruppe
www.evjefhs.no

FANA FOLKEHØGSKULE
5259 Hjellestad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Tore Haltli
www.fanafhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKULE
Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Rektor: Silvia van Hesik Førde
www.fjordane.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE
1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Konst. rektor: Per Hedum
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE
7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Arnhild Finne
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKULE
2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Arne Ruste
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKULE
3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Rektor: Janne Merete Sukka
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKULE
5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebø
www.hardanger.fhs.no

HARSTAD FOLKEHØGSKOLE
9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Harald Markussen
www.trondarnes.fhs.no

IDRETTSSKOLEN – NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE
3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Lars Petersen
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKULE
4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Monica Cecilie Høien
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKULE
4291 Kopervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Jarle Nilssen
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE
8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Jonatan Rask
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKULE
5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Geir Rydland
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKULE
6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Rune Hovde
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE
7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Bjørn Olav Nicolaisen
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN
2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Signe Therese Strøm
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK
3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor: Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKHØGSKOLAN
Box 683-SE-442 31 Kungälv, Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Karin Langeland
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKULE
6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE
8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistskole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE
9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE
7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Arild Moen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKULE
2630 Ringebu
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE
3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE
2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SANDEFJORD FOLKEHØYSKOLE
3232 Sandefjord
Tlf.: 33 42 17 90
Rektor: Knut Søyland
www.skiringssal.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKULE
3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Kristine Rønning
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKULE
4747 Valle
Tlf: 924 23 106
Rektor: Arne Brattekleiv
www.setesdal.fhs.no

SKAP KREATIV FOLKEHØYSKOLE
Neseveien 1
4514 Mandal
Rektor: Hanne Christine Seyffarth-Fuglestveit
www.skapmandal.no

SKJEBERG FOLKEHØYSKOLE
1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Lene Dyrkorn
www.skjeberg.fhs.no

SKOGN FOLKEHØGSKOLE
7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKULE
6856 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE
2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Gunnar Skjerdal
www.solbakken.fhs.no

STAVANGER URBAN FOLKEHØGSKOLE STUF
4014 Stavanger
Tlf.: 93 08 62 77
Rektor: Geir Bakke
www.stufskole.no

STORD FOLKEHØGSKULE
5411 Stord
Tlf.: 40 40 17 53
Rektor: Torunn Laurhammer
www.stordfhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE
7670 Inderøy
Tlf.: 74 12 49 00
Rektor: Per Kristian Dotterud
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE
5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Bente Sjo
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE
2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Jon Krognes
www.toneheim.no

TORSHUS FOLKEHØGSKULE
7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torkjell Solem
www.torshus.com

TOTEN FOLKEHØGSKOLE
2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKULE
7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Tormod Gjersvold
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE
8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Rektor: Mette Haustreis
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKULE
5704 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Siren Øyan Kulbeck
www.voss.fhs.no

ØYREKKA FOLKEHØGSKOLE
7284 Mausund
Tlf.: 48 94 09 00
Rektor: Nina Iversen
www.oyrekkafha.no

ÅL FOLKEHØYSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE
3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Ann-Kristin Malmquist
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE
5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Lena Andresen
www.aasane.fhs.no

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

Eivind Mortensen, Hardanger folkehøgskule, ble utfordret av Angelina Christiansen - Folkehøgskoleforbundet. Han velger en del av et dikt av Neil Gaiman som heter «Instructions»

INSTRUCTIONS

Remember your name.
Do not loose hope - what you seek will be found.
Trust ghosts. Trust those that you have helped to help you in their turn.
Trust dreams.
Trust your heart, and trust your story.
When you come back, return the way you came.
Favors will be returned, debts will be repaid.
Do not forget your manners.
Do not look back.
Ride the wise eagle (you shal not fall).
Ride the silver fish (you will not drown).
Ride the Grey wolf (hold tightly to his fur)

Neil Gaiman

Kristin Smith ved Ringerike folkehøgskole utfordres til neste nummer av magasinet.

ISSN 0333-0206